

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra finančního práva a finanční vědy

Michal Růžička

Právní aspekty přijetí jednotné evropské měny v České republice

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Michael Kohajda, Ph.D.

Datum uzavření rukopisu: 13. března 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Běšinech dne 13. března 2011

Ing. Michal Růžička

Poděkování

Chtěl bych touto cestou poděkovat JUDr. Michaelu Kohajdovi, Ph.D. za jeho podnětné připomínky a doporučení při zpracování této práce. Dále bych chtěl vyjádřit svůj dík rodičům za jejich podporu při studiu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Motto:

„Právnik, který není obeznámen s ekonomikou... je na nejlepší cestě stát se veřejným škůdcem.“

Louis D. Brandeis, bývalý soudce Nejvyššího soudu USA (1916)¹

¹ Citováno dle Richter, T. *Insolvenční právo*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 27.

OBSAH:

1. Úvod.....	6
2. Obecné aspekty zavedení jednotné evropské měny	8
2.1 Historie vzniku hospodářské a měnové unie.....	8
2.2 Právní základy hospodářské a měnové unie	13
2.3 Právní podmínky pro vstup do hospodářské a měnové unie	15
2.4 Ekonomické podmínky pro vstup do hospodářské a měnové unie	16
2.5 Zhodnocení fungování hospodářské a měnové unie	17
3. Česká republika na cestě k jednotné evropské měně	20
3.1 Vyhodnocení plnění právních kritérií.....	24
3.2 Vyhodnocení plnění ekonomických kritérií.....	37
3.3 Změny právního řádu související s přijetím jednotné evropské měny	38
3.3.1 Slovenská cesta	39
3.3.2 Obecný zákon o přijetí jednotné evropské měny	44
3.3.3 Ostatní právní předpisy	47
4. Změny v jednotlivých sektorech související s přijetím jednotné evropské měny.....	50
4.1 Finanční sektor.....	50
4.2 Nefinanční sektor	52
4.3 Veřejná správa	54
5. Závěr	56
Seznam zkratk	59
Seznam použité literatury a pramenů	60
Seznam příloh.....	62
Příloha č. 1 – Výše přepočítacích kurzů jednotlivých národních měn na euro	63
Příloha č. 2 – Přehled (ne)plnění konvergenčních kritérií původními státy eurozóny	64
Příloha č. 3 – Metody přepočtu základního kapitálu využité při přechodu na euro	65
Shrnutí.....	66
Abstract.....	67
Klíčová slova/Keywords	68

1. Úvod

Proces začleňování České republiky do Evropské unie se úspěšně završil na počátku května roku 2004. Česká republika se tímto okamžikem začala účastnit třetí fáze hospodářské a měnové unie, přičemž zároveň získala status členské země s dočasnou výjimkou pro zavedení eura.² Všechny nově přistoupivší státy včetně České republiky se zavázaly, že zavedou jednotnou evropskou měnu, jakmile splní předepsaná kritéria.

Vedle splnění makroekonomických kritérií, která mají zajistit určitou úroveň ekonomické sladěnosti, je nutné pro takto závažnou změnu přizpůsobit i národní právní řád, který bude tímto krokem zásadně zasažen. V souvislosti s přijetím jednotné evropské měny bude nutno přijmout specifický právní předpis, který bude reflektovat skutečnosti související s přechodem na euro. Mimoto tato změna ovlivní množství, již existujících, právních předpisů, ve kterých se objevují údaje v české měně či odkazy na jiné hodnoty související se současnou národní měnou.

I když Česká republika (respektive Československo) má několik historických zkušeností se změnou zákonného platidla, bude představovat přechod na jednotnou evropskou měnu určité novum, neboť konečné datum přechodu a přepočítací kurz bude určen evropskými institucemi, tj. nadnárodními strukturami a to v dosti krátkém časovém úseku před samotným termínem přechodu. Zároveň do té doby musí být národní legislativa plně kompatibilní s požadavky evropského práva. Z toho vyplývá nutnost národní právní řád na tento závažný krok připravit pokud možno v dostatečném časovém předstihu nejen proto, že tuzemský legislativní proces nepatří k nejrychlejším. Podobný úkol, přizpůsobit své právní předpisy novým podmínkám souvisejícím se zavedením jednotné evropské měny, bude také stát před orgány územní samosprávy, které také vycházejí z existence české koruny.

² Podle doporučení vyplývajících ze studie zpracované pro Ministerstvo financí ČR vědeckým pracovníkem Ústavu pro jazyk český AV ČR PhDr. Josefem Šimandlem, Ph.D., publikované pod názvem „Výraz „euro“ v českém jazyce: počátky užívání a výhledy“, budu ve své diplomové práci používat pro označení jednotné evropské měny výrazu „euro“ a také jej skloňovat, jak odpovídá jazykovému systému češtiny [cit. 2010-07-13]. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

Právě problematikou přizpůsobení národní právní úpravy vedoucí k hladkému a bezproblémovému přechodu na jednotnou evropskou měnu bych se chtěl věnovat ve své diplomové práci, kterou jsem koncipoval do tří základních částí. V první části se budu ve stručnosti zabývat obecnými aspekty jednotné evropské měny, předložím krátký historický exkurz vzniku hospodářské a měnové unie včetně jejího právního ukotvení a podmínek pro plné začlenění členských států EU do jejich struktur. Na konci této části se pokusím stručně zhodnotit fungování tohoto ojedinělého konceptu.

Druhá část mé diplomové práce bude stěžejní, neboť se v ní hodlám zabývat současným stavem plnění právních podmínek ze strany České republiky s ohledem na budoucí přijetí eura jako zákonného platidla. Zároveň se pokusím definovat další nutné úpravy právního řádu ČR, které budou muset být provedeny v souvislosti se začleněním ČR do struktur eurozóny. V této části předložím také stručné ohlédnutí a zhodnocení slovenského přístupu k problematice přizpůsobení národního právního řádu požadavkům evropské legislativy, které bude sloužit jako určitá inspirace.

A konečně ve třetí části zamýšlím identifikovat některé dopady v jednotlivých sektorech (finanční, nefinanční, veřejná správa), které souvisejí s přijetím jednotné evropské měny a jejich možné způsoby řešení.

Cílem mé diplomové práce tedy bude posouzení různých způsobů přizpůsobení českého právního řádu evropským požadavkům, naznačení jejich možných výhod a nevýhod a zároveň se pokusit nastínit nejvhodnější variantu pro ČR tak, aby představovala co nejmenší náklady a zároveň, aby přechod na jednotnou evropskou měnu byl po stránce českého právního prostředí bezproblémový a pokud možno plynulý. Prostředkem k tomuto cíli bude zejména analýza a komparace přístupů k problematice přijetí jednotné evropské měny.

Na tomto místě je určitě také vhodné zmínit, že tato práce byla dokončována na počátku roku 2011 a tudíž nereflektuje pozdější události či změny, které mohou mít zásadní dopad do předkládaných úvah.³

³ Míněny jsou hlavně negativní reakce finančních trhů na neutěšený stav veřejných financí v některých členských státech eurozóny, jako jsou Řecko, Španělsko či Irsko.

2. Obecné aspekty zavedení jednotné evropské měny

Dříve než přistoupím k samotné problematice související s přizpůsobením národního právního řádu, je vhodné na úvod ve zkratce přiblížit hlavní milníky na cestě k jednotné evropské měně. Po tomto historickém ohlédnutí budou diskutovány právní a ekonomické podmínky pro přijetí jednotné evropské měny, jejichž splnění je předpokladem pro úspěšné začlenění členského státu EU do skupiny zemí platící eurem.⁴ Na závěr této kapitoly bude předloženo zhodnocení procesu zavádění eura jako zákonného platidla a dosavadní fungování této měny.

2.1 Historie vzniku hospodářské a měnové unie

Hospodářská a měnová unie byla od počátku vzniku Evropských společenství zvažována jako efektivní nástroj pro stabilizaci měny a pro rychlejší ekonomický růst. Tyto úvahy byly navíc umocněny problémy a následně i rozpadem brettonwoodského měnového systému, na kterém byly založeny poválečné tržní ekonomiky Evropy, Severní Ameriky i Japonska a který byl dlouhou dobu považován za stabilní prvek.

Nicméně za prvopočátek prvních vážných úvah o hospodářské a měnové unii na území Evropy po druhé světové válce se považuje rok 1969, kdy byla na summitu představitelů evropských zemí v Haagu ustanovena pracovní skupina expertů označovaná jako Wernerův výbor pod vedením tehdejšího předsedy lucemburské vlády Pierra Wernera, která měla za úkol připravit zprávu o možných způsobech dosažení hospodářské a měnové unie do roku 1980.

V říjnu 1970 podala tato skupina konečnou zprávu, ve které byly definovány tři fáze procesu k dosažení hospodářské a měnové unie v průběhu deseti let. Cílem měl být volný pohyb kapitálu a pevně stanovené směnné kurzy a popřípadě i jednotná měna. I přes skutečnost, že se členské státy rozcházely v názorech na některá

⁴ V této práci se nebudu zabývat přístupem zemí, které přijaly euro jako své zákonné platidlo pouze na základě svého jednostranného uvážení bez „přivolení“ evropských orgánů.

doporučení zprávy, došlo v březnu 1971 v zásadě k dohodě na přístupu k HMU. Avšak díky nepředvídatelným okolnostem (rozpad bretonwoodského měnové systému, energetická krize) nebyly zpočátku tyto snahy korunovány větším úspěchem.⁵

V roce 1978 nastolili francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing a německý kancléř Helmut Schmidt ideu vytvořit „zónu měnové stability“. Na základě této iniciativy vznikl v roce 1979 Evropský měnový systém s účastí měn všech členských zemí s výjimkou britské libry. Vznikl dohodou mezi centrálními bankami členských států Evropského hospodářského společenství⁶ a jeho úkolem bylo regulovat měny účastnických členských zemí a zároveň přijatelnějším způsobem rozložit náklady v procesu postupného budování hospodářské a měnové unie. Evropský měnový systém měl v tehdejší podobě následující rysy:⁷

- mechanismus směnných kurzů byl založen na relativně pevných kurzech kolísajících v rozpětí $\pm 2,25$ % od centrálních sazeb (v roce 1993 bylo toto pásmo kvůli spekulativnímu útoku rozšířeno na ± 15 %);
- rozhodnutí o změnách tohoto rozpětí muselo být předmětem společné shody všech zúčastněných stran;
- po přechodnou dobu mohlo být zmíněné pásmo rozšířeno pro měnu, která se dostala do problémů až na ± 6 %;
- do kurzového mechanismu ERM nemusely být zapojeny všechny země Evropského měnového systému;

⁵ K tomu blíže viz. Evropská komise. *Jedna měna pro jednu Evropu: Cesta k euru*. Brusel, 2007 [cit. 2010-07-07]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu/>>.

⁶ Evropské hospodářské společenství představovalo mezinárodní organizaci existující mezi lety 1958 až 1993, která byla vytvořena k podpoře ekonomické integrace (včetně jednotného trhu) původně jen mezi Belgií, Francií, Německem, Itálií, Lucemburskem a Nizozemskem. Smlouva o EHS byla podepsána 25. března 1957 v rámci tzv. Římských smluv, které také zakládaly Evropské společenství pro atomovou energii. Na základě Maastrichtské smlouvy se EHS transformovalo do Evropského společenství. To se později, konkrétně 1. listopadu 1993, stalo součástí Evropských společenství, tj. součástí I. pilíře Evropské unie. Po ratifikaci Lisabonské smlouvy Evropské společenství zaniklo a právním nástupcem se stala Evropská unie.

⁷ Kubišta, V. a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Praha : HZ Editio s.r.o., 1999, s. 194.

- centrální banky zemí se silnějšími měnami měly za povinnost poskytnout překlenovací půjčku centrální bance země, které hrozilo odchýlení kurzu měny od dohodnutého vzájemného poměru;
- jako zúčtovací jednotka byla zavedena nová umělá mezinárodní jednotka – European Currency Unit;

EMS fungoval od svého spuštění v roce 1979 relativně dobře a nedocházelo ke změnám kurzového rozpětí, proto se postupně zapojily i zbývající měny – např. španělská peseta v roce 1989, nebo britská libra v roce 1990. Krize však přišla na počátku 90. let kvůli rostoucím měnovým spekulacím, kdy byly v tzv. černou středu (16. září 1992) donuceny k opuštění ERM britská libra a italská lira a další měny byly nuceny devalvovat. Tomuto kroku předcházelo rozhodnutí o rozšíření flukтуаčního pásma na $\pm 15\%$, což však „...znamenal přechod ze systému fixních, ale přizpůsobitelných kurzů na strategii kurzů dočasně plovoucích.“⁸ Ale ani tento krok nestačil a proto muselo dojít k opuštění systému, či devalvaci některých měn. I přes tyto obtíže se však tento systém osvědčil, a proto byl čas na další etapu integrace v této oblasti.

V polovině roku 1988 byl na zasedání Evropské rady v Hannoveru ustaven sbor expertů, který se začal označovat jako Delorsův výbor (podle tehdejšího předsedy EK Jacquese Delorse, který mu předsedal). Jeho úkolem bylo navrhnout postup a stádia vytvoření hospodářské a měnové unie. Po roce práce (v dubnu 1989) vydal tento výbor zprávu, v níž za základ vzal zprávu předchozí Wernerovy komise a definoval základní znaky budoucí měnové unie:⁹

- neodvolatelný pevný devizový kurz bez flukтуаčního pásma,
- jednotná měnová politika řízená nezávislou centrální měnovou institucí,
- jednotná měnová politika, jejímž základem musí být stabilita cen,
- centralizované rozhodování o hospodářské a rozpočtové politice,
- zodpovědnost nositelů tohoto rozhodování Evropskému parlamentu,

⁸ Fiala, P., Pitrová, M. *Evropská unie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 508.

⁹ Kubišta, V. a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Praha : HZ Editio s.r.o., 1999, s. 195.

- navržení limitů pro národní rozpočtové deficity,
- koordinace národních rozpočtových politik na principu subsidiarity,
- zrušení financování deficitů veřejného sektoru centrálními bankami,
- návrh harmonogramu pro dosažení HMU (viz níže).

Delorsova zpráva byla přijata na summitu Evropské rady v Madridu v červnu 1989. V prosinci 1991 byla projednána na zasedání Evropské rady v Maastrichtu druhá velká revize Římských smluv, která vstoupila v platnost 1. listopadu 1993 po ratifikaci parlamenty dvanácti členských zemí jako Smlouva o Evropské unii (tzv. Maastrichtská smlouva). V této smlouvě bylo jedním z hlavních bodů ustanovení procedury a přijetí rozvrhu pro vytvoření HMU s cílem zrušit měny jednotlivých členských zemí a pod kontrolou Evropské centrální banky zavést jednotnou měnu.¹⁰

V Maastrichtské smlouvě byl zakotven časový harmonogram postupu k zavedení jednotné evropské měny ve třech etapách podle Delorsovy zprávy:¹¹

1. etapa: 1. červenec 1990 až 31. prosinec 1993,
2. etapa: od 1. ledna 1994,
3. etapa se začátkem v letech 1997 – 1999.

V první etapě mělo dojít k zformování vnitřního trhu s důrazem na vytvoření homogenního finančního prostoru. V tomto období byly také stanoveny základní faktory ovlivňující postup integrace do HMU, mezi které patří tzv. maastrichtská kritéria, která představují soubor podmínek pro vstup do jednotlivých etap integrace.

Ve druhé etapě, která začala 1. ledna 1994, byl učiněn podstatný krok k institucionální přeměně nutné ke spuštění měnové unie. Byla vytvořena nová

¹⁰ K tomu blíže viz. Evropská centrální banka. *Evropská centrální banka, eurosystém, Evropský systém centrálních bank*. Frankfurt nad Mohanem, 2009 [cit. 2010-07-13]. Dostupné z WWW: <www.ecb.int>.

¹¹ Bakeš, M., Karfíková, M., Kotáb, P., Marková, H. a kol. *Finanční právo*. 5. upravené vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, s. 367 an.

instituce – ve Frankfurtu nad Mohanem vznikl Evropský měnový institut¹², jehož úkolem bylo připravit půdu pro vznik Evropské centrální banky v následující etapě měnové integrace. Členy EMI se staly centrální banky zemí ES. Mezi hlavními úkoly EMI patřilo:

- připravovat zavedení budoucí jednotné měnové politiky,
- zesílit koordinaci měnových politik s cílem posílit měnovou stabilitu,
- dohlížet na EMS,
- vykonávat konzultativní a poradenskou činnost,
- spravovat část devizových rezerv centrálních bank členských států ES.

V roce 1995 bylo na summitu v Madridu rozhodnuto, že jednotná evropská měna ponese název euro. Bylo rovněž stanoveno, že do třetí fáze HMU budou moci vstoupit pouze ty státy, které splní všechna maastrichtská kritéria.

Zahájení třetí etapy bylo odloženo na rok 1999. V této etapě byl založen Evropský systém centrálních bank¹³, který je tvořen ECB¹⁴ a centrálními bankami všech členských států EU. V tomto okamžiku byl v rámci EMS nahrazen původní kurzový mechanismus novým mechanismem, který je označován jako ERM II, ve kterém jsou měny členských států EU usilující o zavedení jednotné evropské měny vázány na euro ve standardním flukтуаčním pásmu $\pm 15\%$. K 1. lednu 1999 zavedlo jedenáct zemí EU (mimo Dánska, Řecka, Švédsko a Velké Británie) euro ve vzájemných bezhotovostních platbách. Současně k tomuto datu byla neodvolatelně provedena fixace kurzů jednotlivých národních měn na euro (viz. Příloha č. 1). Fyzické zavedení bankovek a mincí bylo zahájeno 1. ledna 2002.¹⁵

¹² Evropský měnový institut byl založen v roce 1994 a jako předchůdce ECB začal koordinovat měnovou politiku mezi národními centrálními bankami a taktéž pracoval na podrobnostech jednotné evropské měny.

¹³ Evropský systém centrálních bank byl ustanoven na základě Maastrichtské smlouvy a oficiálně zahájil činnost 1.1.1999 jako součást praktické realizace hospodářské a měnové unie.

¹⁴ Evropská centrální banka (nebo také Evropská ústřední banka) je centrální bankou zemí eurozóny a provádí měnovou politiku zemí Evropské unie, které jako vlastní zákonné platidlo přijaly jednotnou evropskou měnu. Její sídlo je ve Frankfurtu nad Mohanem. Hlavním cílem ECB je cenová stabilita.

¹⁵ K tomu blíže viz. Kubišta, V. a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Praha : HZ Editio s.r.o., 1999, s. 196 an.

Pro rychlejší zavedení nové měny a její přijetí širokou veřejností se tvůrci nechali inspirovat Německým celním spolkem z 19. století, v jehož rámci byla také zavedena jednotná měna ve sjednocených německých zemích, které původně měly své vlastní měny. Stejně jako v eurozóně měly mince stejné nominální hodnoty stejnou lícovou stranu a rubové strany mincí se lišily stát od státu. Tímto psychologickým tahem se podařilo utlumit různé nacionalistické hlasy a přispělo se tím k rychlé a všeobecné akceptaci nového platidla.

Hospodářská a měnová unie a obzvláště zavedení jednotné evropské měny znamenaly značný kvalitativní posun a klíčovou událost nejen v evropském měřítku. HMU představuje jeden z kroků v procesu hospodářské integrace, kterým nezávislé státy mohou integrovat své národní ekonomiky, aby tak dosáhly různých výhod (např. vyšší vnitřní efektivnosti či odolnosti vůči vnějším vlivům).

V současnosti používá jednotnou evropskou měnu jako své zákonné platidlo 17 členských států EU¹⁶. To znamená, že se nyní 10 členských států EU plně neúčastní hospodářské a měnové unie. Dva z nich, Dánsko a Velká Británie, si dohodly trvalou výjimku pro zavedení jednotné měny (tzv. opt-out clause) a neúčastní se tedy finální fáze HMU, na ostatní členské státy EU se vztahuje dočasná výjimka pro zavedení eura ve smyslu článku 139 SFEU¹⁷. Tyto státy tedy dosud nepřijaly jednotnou evropskou měnu, protože nesplňují nutné podmínky pro její zavedení, avšak tato skutečnost nezbavuje dotčené členské státy povinnosti usilovat o přijetí eura v co nejkratším možném časovém horizontu.

2.2 Právní základy hospodářské a měnové unie

Jakékoliv seskupení, aby mohlo být životaschopné, musí mít stanoveny určité základní stavební kameny, na jejichž základě bude fungovat a vyvíjet svoji činnost. Nejinak je tomu i u hospodářské a měnové unie, která má svůj základ v právu

¹⁶ Zatím posledním, sedmáctým členem eurozóny, se dne 1. 1. 2011 stalo Estonsko.

¹⁷ Čl. 139 odst. 1 SFEU: „Členské státy, o kterých Rada nerozhodla, že splňují nezbytné podmínky pro přijetí eura, jsou dále označovány jako „členské státy, na které se vztahuje výjimka.““

Evropské unie. Podmínky vstupu členského státu EU do eurozóny a postup pro jeho přijímání jsou upraveny především v článku 140 SFEU a následujících.

Další úprava je obsažena v Protokolu (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky, který je připojený k SFEU. Tento protokol stanovuje cíle, úkoly či organizaci ESCB a ECB.

Podrobnější úpravu přechodu na finální fázi hospodářské a měnové unie řeší dále zejména trojice nařízení Rady ES/EU:

- Nařízení Rady (ES) č. 1103/97 ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura (Úř. věst. EU L 162, 19.6.1997, s. 1), ve znění nařízení Rady (ES) č. 2595/2000 ze dne 27.11.2000 (Úř. věst. EU L 300, 29.11.2000, str. 1), jež upravuje některé aspekty zavedení eura, např. princip právní kontinuity smluv, pravidla použití přepočítacích koeficientů, které budou vyjádřeny v národních měnách na šest platných číslic či pravidla pro zaokrouhlování;
- Nařízení Rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1999 o zavedení eura (Úř. věst. EU L 139, 11.5.1998, s. 1), ve znění nařízení Rady (ES) č. 2596/2000 ze dne 27. listopadu 2000 (Úř. věst. EU L 300, 29.11.2000, s. 2), nařízení Rady (ES) č. 2169/2005 ze dne 21. prosince 2005 (Úř. věst. EU L 346, 29.12.2005, s. 1), nařízení Rady (ES) č. 1647/2006 ze dne 7. listopadu 2006, (Úř. věst. EU L 309, 9.11.2006, str. 2), které nastiňuje možné scénáře přechodu na jednotnou evropskou měnu a v příloze uvádí přehled členských zemí EU, které zavedly euro;
- Nařízení Rady (ES) č. 2866/98 ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro (Úř. věst. EU L 359, 31.12.1998, s. 1), ve znění nařízení Rady (ES) č. 1478/2000 ze dne 19. června 2000 (Úř. věst. EU L 167, 7.7.2000, s. 1), nařízení Rady (ES) č. 1086/2006 ze dne 11. července 2006 (Úř. věst. EU L 195, 15.7.2006, s. 1), nařízení Rady (ES) č. 1134/2007 ze dne 10. července 2007 (Úř. věst. EU L 256, 2.10.2007, s. 1), nařízení Rady (ES) č. 1135/2007 ze dne 10. července 2007 (Úř. věst. EU L 256, 2.10.2007, s. 2), nařízení Rady (ES) č. 694/2008 ze dne 8. července 2008 (Úř. věst. EU L 195, 24.7.2008, s. 3) a nařízení Rady (EU) č. 671/2010 ze dne 13. července 2010 (Úř. věst. EU L 196, 28.7.2010, s. 4), které obsahuje neodvolatelně

stanovené přepočítací koeficienty pro každý členský stát EU, který přijal jednotnou evropskou měnu.

K problematice přechodu na jednotnou evropskou měnu a k souvisejícím otázkám přepočtu se dále vyjadřuje i judikatura Evropského soudního dvora.¹⁸

2.3 Právní podmínky pro vstup do hospodářské a měnové unie

Právní podmínky pro přijetí jednotné evropské měny spočívají ve slučitelnosti národních právních předpisů včetně statutu národních centrálních bank s články 130¹⁹ a 131²⁰ SFEU a se statutem ESCB a ECB uvedeným v Protokolu (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky. Způsoby, jakými členské státy odstraňují své nedostatky a naplňují podmínky pro zavedení eura, jsou pravidelně monitorovány ECB a EK, které musí podle článku 140 SFEU nejméně jednou za dva roky, nebo na žádost členského státu s dočasnou výjimkou, podat Radě Evropské unie zprávu „o pokroku dosaženém členskými státy, na které se vztahuje výjimka, při plnění jejich závazků týkajících se uskutečňování hospodářské a měnové unie.“²¹

¹⁸ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 14. září 2004 ve věci C-19/03, Verbraucher-Zentrale Hamburg eV proti O2 (Germany) GmbH & Co. OHG., ohledně sporu týkajícího se vyúčtování telefonních hovorů a přepočtu z německých marek na eura.

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 18. ledna 2007 ve věci C-359/05, Estager SA proti Receveur principal de la recette des douanes de Brive, ohledně sporu týkajícího se zvýšení daně uplatňované na produkci mouky, krupice a krupičky z měkké pšenice dodanou nebo uváděnou na trh za účelem lidské spotřeby během přechodu na euro.

¹⁹ Čl. 130 SFEU: „Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ESCB a ECB nesmějí Evropská centrální banka, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“

²⁰ Čl. 131 SFEU: „Každý členský stát zajistí, aby jeho vnitrostátní právní předpisy, včetně statutu jeho národní centrální banky, byly slučitelné se Smlouvami a se statutem ESCB a ECB.“

²¹ Čl. 140 odst. 1, 1. věta SFEU.

2.4 Ekonomické podmínky pro vstup do hospodářské a měnové unie

Další klíčovou podmínkou pro přijetí jednotné evropské měny je splnění následujících vstupních ekonomických (maastrichtských) kritérií představující tzv. „dosažení vysokého stupně udržitelné konvergence“²², jak je definováno v článku 140 SFEU spolu s Protokolem (č. 13) o kritériích konvergence:

- kritérium cenové stability znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků;
- kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí patrný ze stavu veřejných rozpočtů nevykazujících nadměrný schodek ve smyslu článku 126 odst. 6 SFEU²³. Podle článku 126 odst. 2 SFEU jsou sledována dvě hlediska:
 - zda poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nepřekračuje doporučovanou referenční hodnotu, ledaže by:
 - buď poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě;
 - nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstával blízko k referenční hodnotě;
 - zda poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu nepřekračuje referenční hodnotu, ledaže se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě.

²² Čl. 140 odst. 1, 3. věta SFEU.

²³ Čl. 126 odst. 6 SFEU: „Rada na návrh Komise a po zvážení všech připomínek, které dotyčný členský stát případně učiní, rozhodne po celkovém zhodnocení, zda existuje nadměrný schodek.“

Referenční hodnoty stanovené v Protokolu (č. 12) o postupu při nadměrném schodku jsou následující:

- 3 % pro poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách;
- 60 % pro poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu v tržních cenách;
- kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému znamená, že členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukтуаčního rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů ERM II, aniž by byl směnný kurz vystaven silným tlakům; členský stát také nesmí z vlastního podnětu devalvovat kurz své měny vůči euru;
- kritérium konvergence úrokových sazeb znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením nepřekračovala průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.

Také pokrok v ekonomické konvergenci členských států či plnění výše uvedených kritérií je minimálně jednou za dva roky, případně na žádost dotčeného státu, předmětem hodnocení ze strany Evropské komise a Evropské centrální banky.

2.5 Zhodnocení fungování hospodářské a měnové unie

Hospodářská a měnová unie spolu s jednotnou evropskou měnou, která byla uvedena v život před více jak 12 (v bezhotovostní formě), respektive 9 lety (v hotovostní formě), se zatím ukazuje jako životaschopný projekt, o kterém mnozí odborníci pochybovali. Nahrazení národních měn některých členských států EU, které existovaly po dlouhé období, jedinou, společnou měnou a vytvoření eurozóny řízené

z jednoho centra je jedinečným projektem a „... představuje tak kvalitativní skok, jenž v Evropě a ani jinde ve světě nemá obdoby.“²⁴

Na druhou stranu je však nutné přiznat, že tak úzké spojení států s natolik rozdílnými ekonomikami není bez rizika. Tato rizika se v dobách všeobecné konjunktury snižují, nicméně v případě krize, jaké jsme byli svědky v nedávné době, může být takto uměle vytvořený spolek vystaven značným turbulencím a pokud nemá dojít k rozkolu, musí být slabší či méně rozpočtově odpovědní členové podpořeni svými kolegy. S tím souvisí i nastavení ekonomických kritérií, zvláště těch, které souvisejí se stavem veřejných financí. Veřejné rozpočty mají v celé Evropě značný vliv, neboť jejich prostřednictvím se přerozděluje značná suma peněžních prostředků a deficitní hospodaření je pokládáno za standard. Proto je jedno z konvergenčních kritérií zaměřeno i na hodnocení stavu veřejných financí. Je samozřejmě diskutabilní, zda zvolené referenční hodnoty (3 % a 60 %) jsou adekvátní a zajišťují onen „vysoký stupeň udržitelné konvergence“, nicméně ani takto explicitně daná kritéria nebyly schopny některé členské státy splnit²⁵, a proto bylo do jasně a striktně stanoveného konvergenčního kritéria vsunuto dosti vágní ustanovení (viz. předchozí text konvergenčních kritérií), které podstatně změkčuje daná kritéria a umožňuje širokou interpretaci.

Díky tomuto zmírnění kritéria mohly do eurozóny vstoupit i hospodářsky slabší země a jednoznačně se tak ukázalo, že rozhodnutí o vstupu do finální fáze HMU závisí více na politické dohodě než na ekonomické připravenosti a vyspělosti dotčeného státu (viz. Příloha č. 2 zobrazující (ne)plnění konvergenčních kritérií zakládajícími členskými státy eurozóny). Toto obcházení ekonomických zákonitostí se však může v budoucnu vymstít. Již první varování přinesla nedávná finanční a následná ekonomická krize, která zřetelně ukázala na slabiny eurozóny a okruh států, které byly zahrnuty pod posměšné označení PIGS (Portugalsko, Itálie, Řecko a Španělsko) za nejrizikovější články pro další fungování eurozóny. Je otázkou, zda narychlo vytvořený „záchranný

²⁴ Holub, A. a kol. *Česká republika na cestě do Evropské unie (se zaměřením na mezinárodní podmínky)*. Praha : VŠE, 2003, s. 165.

²⁵ Poměr veřejného dluhu k HDP v roce 2002 v Belgii činil 105,8 %, v Itálii 106,7 % a v Řecku 104,7 %.

fond eurozóny²⁶ bude schopen pokrývat problémy jednotlivých členů eurozóny a zda by nebylo výhodnější pečlivěji vybírat a zkoumat adepty na vstup do eurozóny.

²⁶ Oficiální název zní „The European Financial Stability Facility“. Založen byl členy eurozóny na základě rozhodnutí Rady ECOFIN ze dne 9.5.2010. Jedná se o společnost registrovanou v Lucembursku vlastněnou členskými státy eurozóny. Řízena je Klausem Reglingem.

3. Česká republika na cestě k jednotné evropské měně

Jak již bylo zmíněno v úvodní kapitole, účastní se Česká republika třetí fáze hospodářské a měnové unie, avšak jako členský stát, na který se vztahuje přechodná výjimka pro zavedení jednotné evropské měny. Nicméně i Česká republika má povinnost usilovat o zavedení jednotné evropské měny v nejbližší možné době a plnit tedy co nejdříve požadované podmínky.

V konvergenčních zprávách, ve kterých byla hodnocena Česká republika,²⁷ je ze strany EK a ECB zkoumán pokrok, který Česká republika učinila, včetně slučitelnosti právních předpisů a statutu národní banky s výše zmiňovanými články 130 a 131 SFEU a se statutem ESCB a ECB, které jsou potřebné z důvodu budoucího začlenění České národní banky do eurosystému,²⁸ neboť tento okamžik bude pro ČNB znamenat zásadní změny.

Součástí eurosystému se tedy ČNB stane okamžikem zavedení eura v České republice. Guvernér ČNB, který je od vstupu ČR do EU členem Generální rady ECB, se okamžikem přijetí eura stane členem Rady guvernérů, nejvyššího orgánu ECB. Neméně zásadní změnou bude přesun některých rozhodovacích pravomocí z ČNB do rukou Rady guvernérů, např. měnová politika eurosystému stanovená s ohledem na cenovou stabilitu v těchto státech se stane i měnovou politikou ČR. Další změnu bude znamenat zapojení ČNB do ESCB, pokud jde o vydávání eurobankovek a euromincí.

Celkově bude tedy ČNB povinna plnit cíle a úkoly ESCB ve formátu eurosystému, tak jak jsou uvedeny v článku 127 SFEU a v člancích 2 a 3 Protokolu o statutu ESCB/ECB:

- prvořadým cílem je udržení cenové stability, aniž je dotčen tento cíl, podporuje ESCB obecné hospodářské politiky v Unii se záměrem přispět k dosažení cílů

²⁷ Dosud byla Česká republika hodnocena v konvergenčních zprávách za roky 2004, 2006, 2008 a 2010.

²⁸ Podle článku 282 SFEU je Eurosystém tvořen Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami členských států, jejichž měnou je euro. Proti tomu je ESCB tvořen ECB a národními centrálními bankami všech členských států.

Unie, jak jsou vymezeny v článku 3 SEU²⁹, ESCB jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží, čímž podporuje efektivní umístování zdrojů;

- ESCB plní tyto základní úkoly:
 - vymezuje a provádí měnovou politiku Unie,
 - provádí devizové operace,
 - drží a spravuje oficiální devizové rezervy členských států,
 - podporuje plynulé fungování platebních systémů.

Jelikož po přijetí eura v ČR se ocitne Česká národní banka ve zcela nové pozici, musí být podstatně upraveno její fungování a pravomoci tak, aby byly v souladu s požadavky EU. Blíže se této problematice bude věnovat následující kapitola 3.1.

Druhým klíčovým požadavkem pro hladké přijetí eura a následující bezproblémové fungování jsou úpravy v oblasti národního právního řádu, který v současnosti používá odkazy na českou měnu a další související veličiny. Touto problematikou se bude zabírat kapitola 3.3.

²⁹ Čl. 3 SEU: „1. Cílem Unie je podporovat mír, své hodnoty a blahobyt svých obyvatel.

2. Unie poskytuje svým občanům prostor svobody, bezpečnosti a práva bez vnitřních hranic, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se ochrany vnějších hranic, azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.

3. Unie vytváří vnitřní trh. Usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, založený na vyváženém hospodářském růstu a na cenové stabilitě, vysoce konkurenceschopném sociálně tržním hospodářství směřujícím k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku a na vysokém stupni ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Podporuje vědecký a technický pokrok. Bojuje proti sociálnímu vyloučení a diskriminaci, podporuje sociální spravedlnost a ochranu, rovnost žen a mužů, mezigenerační solidaritu a ochranu práv dítěte. Podporuje hospodářskou, sociální a územní soudržnost a solidaritu mezi členskými státy. Respektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví.

4. Unie vytváří hospodářskou a měnovou unii, jejíž měnou je euro.

5. Ve svých vztazích s okolním světem Unie zastává a podporuje své hodnoty a zájmy a přispívá k ochraně svých občanů. Přispívá k míru, bezpečnosti, udržitelnému rozvoji této planety, k solidaritě a vzájemné úctě mezi národy, volnému a spravedlivému obchodování, vymýcení chudoby, ochraně lidských práv, především práv dítěte, a k přísnému dodržování a k rozvoji mezinárodního práva, zejména k dodržování zásad Charty Organizace spojených národů.

6. Unie sleduje své cíle vhodnými prostředky na základě pravomocí, které jsou jí Smlouvami svěřeny.“

Třetí oblastí, která je stejně závažná, ale o které se zmíním jen letmo, představuje oblast plnění ekonomických kritérií v kapitole 3.2.

Výše uvedenému splnění právních a ekonomických kritérií musí však předcházet zajištění v oblasti technické či institucionální. Proto vláda ČR uložila usnesením č. 1510 ze dne 23.11.2005 o institucionálním zajištění zavedení eura v ČR úkol vypracovat tzv. Národní plán zavedení eura v České republice.³⁰ Hlavním úkolem tohoto plánu je identifikace úkolů v jednotlivých oblastech, které souvisí s přijetím jednotné evropské měny. Jelikož není možné zcela podchytit všechny možné problémy při zavádění jednotné evropské měny, je Národní plán zavedení eura v České republice pravidelně aktualizován. Výše zmíněným vládním usnesením byla také zřízena Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR, která je mj. zodpovědná také za aktualizaci Národního plánu zavedení eura v České republice.

NKS také vypracovala zásadní dokument týkající se různých způsobů zavedení eura v České republice.³¹ Podle práva EU definovala NKS tři možné scénáře zavedení eura:³²

- tzv. madridský scénář, tj. scénář využívající přechodné období;
- tzv. phasing-out, tj. jednorázový přechod na jednotnou evropskou měnu s fází postupného zrušení;
- tzv. velký třesk, tj. jednorázový přechod na jednotnou evropskou měnu.

Madridský scénář spočívá v tom, že euro je zavedeno nejprve v bezhotovostní podobě a v přechodném období jsou oficiálním platidlem národní bankovky a mince. V bezhotovostním platebním styku lze v přechodném období používat obou měn. Přechodné období mezi bezhotovostním a hotovostním zavedením eura může být maximálně tříleté.

³⁰ První Národní plán byl schválen vládou 11.4. 2007.

³¹ K tomu blíže viz. Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR. *Volba scénáře zavedení eura v České republice*. Praha, 2006 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

³² Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR. *Volba scénáře zavedení eura v České republice*. Praha, 2006 [cit. 2010-07-08]. ss. 3 – 5. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

Scénář označovaný jako „*phasing-out*“ znamená, že po určitou dobu po zavedení eura, maximálně však do jednoho roku, je možno používat určité nástroje (např. faktury či účtenky) znějící v národní měně.

Proti tomu tzv. velký třesk znamená současné zavedení bezhotovostního a hotovostního eura v jeden moment. Tento scénář byl nakonec po provedených analýzách pracovních skupin NKS vyhodnocen jako nejvhodnější způsob pro zavedení jednotné evropské měny v České republice, byť je náročnější na koordinaci a přípravu všech dotčených subjektů. Následně tuto variantu přechodu na euro schválila vláda ČR ve svém usnesení č. 1200 z 25.10.2006.

Scénář jednorázového přechodu na euro v ČR, který byl vládou schválen, je rozdělen do pěti fází:³³

- předpřípravná fáze před rozhodnutím o zrušení výjimky pro zavedení eura, která představuje období technických a legislativních příprav na změnu;
- přípravná fáze po rozhodnutí o zrušení výjimky pro zavedení eura a před dnem vstupu do eurozóny (přibližně půl roku), ve které je stále používána česká koruna, ale peněžní údaje v obchodech či na bankovních výpisech jsou uváděny jak v korunách tak eurech podle přepočítacího koeficientu;
- fáze duální cirkulace (přibližně dva týdny), která je spuštěna okamžikem zavedení eura, kdy jsou všechny bezhotovostní platby prováděny v eurech a pro hotovostní platby jsou ještě používány vedle eur i koruny, které jsou nicméně postupně stahovány z oběhu;
- fáze mezi koncem duální cirkulace a koncem duálního označování cen (uvažuje se o roce), ve které je používána pouze jednotná evropská měna, ale z důvodu uživatelského komfortu jsou stále uváděny peněžní údaje i v českých korunách;
- závěrečná fáze zavádění eura, od ukončení povinného dvojího zobrazování cen.

³³ Národní koordináční skupina pro zavedení eura v ČR. *Národní plán zavedení eura v České republice*. Praha, 2007 [cit. 2010-07-01]. s. 9 an. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

3.1 Vyhodnocení plnění právních kritérií

Podle článku 131 SFEU má každý členský stát povinnost zajistit, aby jeho vnitrostátní právní předpisy, včetně statutu jeho centrální banky, byly slučitelné se SFEU a SEU a se statutem ESCB/ECB. Tuto povinnost má Česká republika už od okamžiku vstupu ČR do EU, tj. od 1. 5. 2004.

Jednu ze základních právních norem, která má zaručit kompatibilitu české legislativy s legislativou eurozóny, tak představuje zákon upravující postavení, pravomoc a působnost národní centrální banky. Základní právní ukotvení České národní banky je obsaženo v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústavě České republiky, která v článku 98 mj. stanoví, že Česká národní banka je ústřední bankou státu a hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu.³⁴ Podrobnější právní úprava regulující v současnosti fungování České národní banky je obsažena v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Tento zákon byl ve své původní podobě přijat 17. prosince 1992, tj. v době, kdy již plně odrážel principy tržní ekonomiky a zdůrazňoval princip nezávislosti centrální banky.

Vstup České republiky do Evropské unie však znamenal nutnost přizpůsobit české právní prostředí tomu evropskému. Nejinak tomu bylo i v oblasti centrálního bankovníctví, které sice bylo podrobno legislativním úpravám, ale i přesto je neustále předmětem kritik ze strany EK a ECB. Poslední konvergenční zprávy z května 2010³⁵ konstatovaly, že ačkoliv byl zákon o ČNB nesčetněkrát novelizován, stále zde existují prvky způsobující nekompatibilitu se SFEU či Protokolem (č. 4) o statutu ESCB/ECB.

Z důvodu zajištění potřebného rozsahu harmonizace zákona o ČNB s právem Evropské unie související se vstupem ČR do EU tak bylo přijato několik novelizací, které měly odstranit existující nesoulad. Jedním z pokusů byl např. zákon č. 442/2000

³⁴ Původně byla hlavním cílem ČNB péče o stabilitu měny, což však nebylo v souladu s požadavkem EU na definici hlavního cíle centrální banky členského státu. Proto byl ústavním zákonem č. 448/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002 tento cíl změněn na cenovou stabilitu.

³⁵ European Commission. *Convergence Report 2010*. COM(2010) 238, Brussels, 2010 [cit. 2010-07-13]. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu>>.

European Central Bank. *Convergence Report 2010*. Frankfurt am Main, 2010 [cit. 2010-07-13]. Dostupné z WWW: <www.ecb.int>.

Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. ledna 2001, který v důvodové zprávě zdůrazňoval „... že *veškeré navrhované změny a úpravy jsou nezbytné v zájmu bezproblémového budoucího vstupu ČR do Evropské unie. Novela zabezpečuje, aby Česká národní banka mohla být jedním z článků Evropského systému centrálních bank, k čemuž dojde současně se vstupem ČR do Evropské unie.*“³⁶ Ve své druhé části tak tato novela přinesla několik změn navázaných na den vstupu Smlouvy o přistoupení ČR k EU v platnost:

- doplnění hlavního cíle ČNB,³⁷
- zařazení ČNB do Evropského systému centrálních bank,³⁸
- rozšíření zákazu vyžadovat či přijímat pokyny od orgánů EU či jiných subjektů,³⁹
- rozšíření zákazu poskytovat finanční prostředky.⁴⁰

Další změny přinesl zákon č. 127/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 442/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. května 2002.

³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 442/2000 Sb., s. 1. Dostupné z ASPI.

³⁷ Čl.II bod 1.a) „*Dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost, podporuje Česká národní banka, aniž by byl dotčen její hlavní cíl, obecné hospodářské politiky v Evropském společenství se záměrem přispět k dosažení cílů Evropského společenství.*“

³⁸ Čl.II bod 1.b) „*Česká národní banka je součástí Evropského systému centrálních bank podle Smlouvy o založení Evropského společenství a podle Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky (dále jen "Statut") a je povinna dodržovat ustanovení Statutu v rozsahu požadavků na členské státy Evropské unie, kde dosud nebylo zavedeno euro jako jejich národní měna; při plnění úkolů vyplývajících z tohoto postavení je Česká národní banka povinna postupovat v souladu s právními akty Evropské centrální banky.*“

³⁹ Čl.II bod 1.c) „*Česká národní banka ani členové její bankovní rady nesmějí při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim tímto zákonem, Smlouvou o založení Evropského společenství a Statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů Evropského společenství, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoliv jiného subjektu.*“

⁴⁰ Čl.II bod 1.d) „*Česká národní banka nesmí poskytovat návratné finanční prostředky ani jinou finanční podporu Evropskému společenství, jeho orgánům, členským státům Evropské unie, územním samosprávným celkům, veřejnoprávním subjektům a právnickým osobám pod kontrolou některého z členských států Evropské unie, jeho územního samosprávného celku nebo veřejnoprávního subjektu.*“

Tato novela provedla v zákoně o ČNB, řadu změn, které opravily některé chyby vnesené do tohoto zákona zákonem č. 442/2000 Sb. a v podstatě tím bylo dosaženo kompatibility zákona o ČNB s právem ES v rozsahu nutném pro vstup České republiky do EU.

Mezi hlavní změny, které tato novela přinesla, lze zařadit:

- zakotvení nového hlavního cíle ČNB, v návaznosti na ústavní změnu provedenou ústavním zákonem č. 448/2001 Sb. (viz výše);
- formulaci nového ustanovení § 6 odst. 13 zákona o ČNB, který zakotvil ochranu guvernéra ze strany Evropského soudního dvora při jeho odvolání z funkce;
- přeformulaci § 9 odst. 1 zákona o ČNB, který zdůraznil nezávislost centrální banky tím, že ČNB ani bankovní rada nesmějí při plnění svého hlavního cíle a ani při výkonu dalších činností přijímat nebo vyžadovat jakékoliv pokyny.

I přes tyto zmíněné a další novelizace zákona o ČNB identifikovaly EK a ECB ve svých konvergenčních zprávách následující problémové oblasti současného právního rámce pro fungování ČNB:

Institucionální nezávislost

Za problematický je označován § 3 zákona o ČNB, který ukládá ČNB povinnost minimálně dvakrát ročně předkládat Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR zprávu o měnovém vývoji; dále povinnost předložit do 30 dnů mimořádnou zprávu o měnovém vývoji na základě usnesení Poslanecké sněmovny. Kritizována je také pravomoc Poslanecké sněmovny žádat po ČNB doplnění zprávy a její předložení do 6 týdnů. Tyto pravomoci mohou podle konvergenční zprávy porušovat zákaz ukládání pokynů národním centrálním bankám podle článku 130 SFEU⁴¹ a článku 7 Protokolu o statutu ESCB/ECB.⁴²

⁴¹ Čl. 130 SFEU: „Při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a statutem ESCB a ECB nesmějí Evropská centrální banka, žádná národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů

Jako problémový a v rozporu s výše uvedenými ustanoveními článků SFEU a Protokolu o statutu ESCB/ECB je také sledován § 47 odst. 5 zákona o ČNB, který ukládá ČNB povinnost předložit „zřesněnou a doplněnou“ zprávu o výsledku hospodaření ČNB do 6 týdnů podle požadavků Poslanecké sněmovny, pokud ji tato odmítne a uloží zpracovat připomínky.

Dalším kritizovaným ustanovením je § 3 odst. 3 zákona o NKÚ, který umožňuje Nejvyššímu kontrolnímu úřadu vykonávat kontrolu hospodaření ČNB v oblasti výdajů na pořízení majetku a výdajů na provoz ČNB.

Personální nezávislost

Relativně nově zařazený § 6 odst. 13 zákona o ČNB je kritizován kvůli právu prezidenta republiky odvolat z funkce guvernéra, pokud nevykonává svoji funkci po dobu delší než 6 měsíců, což představuje další dodatečný „odvolací“ důvod k současným dvěma důvodům, tak jak jsou stanoveny v článku 14.2. Protokolu o statutu ESCB/ECB.⁴³ (více viz. níže)

Finanční nezávislost

V konvergenční zprávě ECB za rok 2010 je poprvé kritizována kumulovaná ztráta ČNB, díky které je vlastní kapitál ČNB záporný a podle konvergenční zprávy tak může „... negativně ovlivnit schopnost národní centrální banky plnit úkoly související

vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu ani od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce nebo jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů Evropské centrální banky či národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“

⁴² Čl. 7 Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „ECB, národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů nesmějí v souladu s článkem 130 Smlouvy o fungování Evropské unie při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvami a tímto statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, od žádné vlády členského státu či od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány, instituce a jiné subjekty Unie a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů ECB ani národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“

⁴³ Čl. 14.2. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „Guvernéř může být z funkce odvolán pouze tehdy, přestane-li splňovat podmínky požadované k jejímu výkonu nebo se dopustí vážného pochybení.“

s činností ESCB a také úkoly na národní úrovni.⁴⁴ Z těchto důvodů doporučuje zpráva navýšení kapitálu ČNB tak, aby byla dodržena zásada finanční nezávislosti. (k této problematice viz. níže)

Povinnost mlčenlivosti

Podle ustanovení § 50 odst. 2 zákona o ČNB může guvernér zprostit zaměstnance a členy poradních orgánů povinnosti mlčenlivosti z důvodu veřejného zájmu, což ne zcela odpovídá znění článku 37.1. Protokolu o statutu ESCB/ECB⁴⁵ a tato pravomoc guvernéra za určitých podmínek (nikde nedefinovaných) suspendovat povinnost mlčenlivosti se stala předmětem kritiky.

Další ustanovení nekompatibilní s článkem 37.1. Protokolu o statutu ESCB/ECB bylo identifikováno v zákoně o NKÚ, a to v § 4 odst. 2, který stanoví, že všechny zjišťované skutečnosti podléhají kontrole NKÚ bez ohledu na druh a stupeň utajení, přičemž kontrolující jsou sice povinni zachovávat mlčenlivost o všech utajovaných skutečnostech, o kterých se dozvěděli při výkonu kontroly podle § 22 odst. 2, písm. f) zákona o NKÚ, ale za problematickou je označena skutečnost, že kontroloři NKÚ mohou být prezidentem NKÚ zbaveni povinnosti mlčenlivosti z důvodu důležitého státního zájmu,⁴⁶ který také není nikde definován.

Měnové financování a privilegovaný přístup

Zákaz měnového financování či zákaz poskytování finanční podpory je v současnosti v českém právním řádu upraven na dvou místech, v zákoně o ČNB,⁴⁷

⁴⁴ European Central Bank. *Convergence Report 2010*. Frankfurt am Main, 2010 [cit. 2010-07-13]. s. 239. Dostupné z WWW: <www.ecb.int>.

⁴⁵ Čl. 37.1. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „Členové řídicích orgánů a zaměstnanci ECB a národních centrálních bank jsou povinni i po skončení svého pracovního poměru zachovávat mlčenlivost o informacích, které jsou předmětem služebního tajemství.“

⁴⁶ § 23 zákona o NKÚ.

⁴⁷ § 30 odst. 2 zák. o ČNB: „Česká národní banka nesmí poskytovat návratné finanční prostředky ani jinou finanční podporu České republice ani jejím orgánům, územním samosprávným celkům, veřejnoprávním subjektům a právnickým osobám pod kontrolou státu, územního samosprávného celku nebo veřejnoprávního subjektu, s výjimkou bank, a to ani

který není zcela v souladu s článkem 123.2⁴⁸ SFEU, neboť česká úprava ze zákazu financování vyjímá banky. Oproti tomu SFEU vyjímá ze zákazu financování veřejně vlastněné úvěrové instituce, z čehož podle konvergenčních zpráv vyplývá že „česká varianta“ výjimky je širší.

Druhá úprava je obsažena v zákoně č. 442/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů,⁴⁹ která podle konvergenční zprávy ECB neobsahuje zákaz pro ČNB přímo nakupovat dluhové instrumenty emitované entitami z veřejného sektoru, jak jasně vyplývá z článku 123.1 SFEU.⁵⁰

Další nekompatibilita byla identifikována v zákoně č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi,⁵¹ která ve spojení s dalšími ustanoveními tohoto zákona⁵² stanoví úzkou vazbu finančního arbitra na Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR, zakládá určitou

nákupem dluhopisů od těchto subjektů, jsou-li tyto subjekty jejich emitenty. Stejně tak s těmito subjekty nesmí provádět obchody, v důsledku kterých by mohly vzniknout pohledávky České národní banky vůči těmto subjektům.“

⁴⁸ Čl. 123.2. SFEU: „Odstavec 1 (tj. zákaz financování) se nepoužije na úvěrové instituce ve veřejném vlastnictví, kterým národní centrální banky a Evropská centrální banka v souvislosti s poskytováním peněžních prostředků centrálními bankami poskytují stejné zacházení jako soukromým úvěrovým institucím.“

⁴⁹ Čl. II: bod 1. písm. d) „Dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost nesmí Česká národní banka poskytovat návratné finanční prostředky ani jinou finanční podporu Evropskému společenství, jeho orgánům, členským státům Evropské unie, územním samosprávným celkům, veřejnoprávním subjektům a právníckým osobám pod kontrolou některého z členských států Evropské unie, jeho územního samosprávného celku nebo veřejnoprávního subjektu.“

Čl. II: bod 2. „Zákaz uvedený v bodu 1 písm. d) se nevztahuje na banky a další úvěrové instituce ve vlastnictví subjektů uvedených v bodu 1 písm. d), s nimiž Česká národní banka zachází v souvislosti s poskytováním peněžních prostředků stejně jako se soukromými úvěrovými institucemi.“

⁵⁰ Čl. 123.1 SFEU: „Evropské centrální bance nebo centrálním bankám členských států (dále jen „národní centrální banky“) se zakazuje poskytovat možnost přečerpání zůstatku bankovních účtů nebo jakýkoli jiný typ úvěru orgánům, institucím nebo jiným subjektům Unie, ústředním vládám, regionálním nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávním orgánům, jiným veřejnoprávním subjektům nebo veřejným podnikům členských států; rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Evropskou centrální bankou nebo národními centrálními bankami.“

⁵¹ § 1 odst. 2: „Česká národní banka poskytuje v odůvodněném rozsahu na své náklady administrativní zajištění výkonu činnosti arbitra, včetně úhrady výdajů spojených s činností osob pověřených podle tohoto zákona. Plat a další stanovené požitky arbitra a jeho zástupce jsou též nákladem České národní banky.“

⁵² § 4 odst. 1: „Arbitra a zástupce arbitra volí Poslanecká sněmovna...“

§ 4 odst. 5: „Plat a další požitky arbitra a jeho zástupce stanoví Poslanecká sněmovna.“

§ 5 odst. 2: „Za výkon své funkce odpovídá arbitr Poslanecké sněmovně.“

formu financování závazků veřejného sektoru Českou národní bankou a porušuje tak zákaz financování stanovený v článku 123 SFEU.

Měnová politika

Ustanovení § 2 odst. 2 písm. a)⁵³ a další zákona o ČNB, která dávají ČNB pravomoc v oblasti provádění měnové politiky, neuznávají a nereflektují pravomoci ECB v této oblasti.

Podobně ustanovení zákona o ČNB⁵⁴ zmocňující ČNB vstupovat do určitých finančních transakcí, neuznávají pravomoc ECB.

Shromažďování statistických údajů

Ustanovení § 41 zákona o ČNB poskytující ČNB pravomoc shromažďovat statistické údaje, nepřiznává pravomoc ECB v této činnosti.

Řízení devizových rezerv

Ustanovení zákona o ČNB⁵⁵ umožňující ČNB řízení devizových rezerv, nepřiznávají pravomoc ECB v této oblasti.

Podle § 4 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, je Ministerstvo financí ústředním orgánem státní správy mj. pro věci devizové včetně pohledávek a závazků státu vůči zahraničním entitám, a toto znění tedy také opomíjí pravomoc ECB.

⁵³ „V souladu se svým hlavním cílem Česká národní banka určuje měnovou politiku.“

⁵⁴ Např. §§ 28,29,32,33 zákona o ČNB.

⁵⁵ § 1 odst. 4, § 35 písm. d) a § 36 zákona o ČNB.

Platební systémy

Současné znění § 38 zákona o ČNB přiznávájí ČNB pravomoc ohledně fungování platebních systémů, nezohledňuje pravomoc ECB v této činnosti.

Stejný nedostatek byl shledán i v ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, podle kterého je Ministerstvo financí ústředním orgánem státní správy pro, mj. platební systémy a opět zde není adekvátně reflektováno postavení ECB.

Emise platidel

Ustanovení § 2 odst. 2 písm. b) zákona o ČNB zmocňuje centrální banku vydávat bankovky a mince a opět je ve zprávě kritizován chybějící odkaz na pravomoci ECB.

Jmenování nezávislého auditora

Podle § 48 odst. 2 zákona o ČNB si ČNB vybírá k ověření účetní závěrky auditora na základě dohody mezi bankovní radou a ministrem financí, přičemž toto ustanovení nezohledňuje pravomoci ECB a Rady EU pokud jde o výběr auditora.

Finanční reporting

Ustanovení § 48 zákona o ČNB neodráží povinnost ČNB provádět finanční reporting podle režimu eurosystému, tak jak stanoví článek 26 Protokolu o statutu ESCB/ECB.⁵⁶

⁵⁶ Čl. 26.1. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „Účetní rok ECB a národních centrálních bank začíná prvním lednem a končí třicátým prvním prosincem.“

Čl. 26.2. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „Roční účetní závěrku ECB sestavuje Výkonná rada v souladu se zásadami stanovenými Radou guvernérů. Závěrku schvaluje Rada guvernérů a poté je závěrka zveřejněna.“

Režim směnných kurzů

Znění § 35 zákona o ČNB, na základě kterého je ČNB oprávněna stanovovat režim směnných kurzů, nereflektuje pravomoci Rady EU a ECB.

Mezinárodní spolupráce

Podle § 40 zákona o ČNB se svěřuje ČNB pravomoc sjednávat platební a další dohody se zahraničními bankami a mezinárodními finančními organizacemi a tedy opět chybí odkaz na pravomoci ECB v této oblasti.

Ostatní identifikované nedostatky

Současné znění § 37 zákona o ČNB, které poskytuje ČNB a Ministerstvu financí legislativní pravomoc v oblastech týkající se měny, peněžního oběhu, finančního trhu, přijetí eura v ČR, platebního systému atd. nepřiznává pravomoci v této oblasti také Radě EU a ECB. Stejně tak ustanovení § 46b zákona o ČNB, které stanovuje ukládání sankcí třetím stranám, které neplní řádně své informační povinnosti, nepřiznává pravomoci v této oblasti Radě EU a ECB.

Pokud jde o personální nezávislost a kritizované ustanovení § 6 odst. 13 zákona o ČNB, byla možnost prezidenta republiky odvolat guvernéra ČNB, jestliže nevykonává svou funkci po dobu delší než 6 měsíců v zákoně ponechána z důvodu zachování „... rovného postavení guvernéra s ostatními členy bankovní rady.“⁵⁷ V tomto případě si myslím, že tento důvod má svojí logiku a je vhodné mít podobný zákonný způsob, jakým odvolat z funkce guvernéra, který z nějakého důvodu není

Čl. 26.3. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „Pro analytické a provozní účely sestavuje Výkonná rada konsolidovanou rozvahu ESCB zahrnující ta aktiva a pasiva národních centrálních bank, která náleží ESCB.“

Čl. 26.4. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB: „K používání tohoto článku stanoví Rada guvernéřů pravidla nezbytná pro standardizaci účtování a vykazování operací národních centrálních bank.“

⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 127/2002 Sb., s. 3. Dostupné z ASPI.

schopen po delší dobu vykonávat svoji funkci. Nicméně je zřejmě možné opustit takto explicitně formulované ustanovení a tento „*odvolací důvod*“ dovést i z ustanovení článku 14.2. Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB, tj. že guvernér „*přestane splňovat podmínky požadované k výkonu funkce.*“

Jak již bylo také zmíněno, přinesla konvergenční zpráva Evropské centrální banky za rok 2010 také určité novum oproti předchozím zprávám, které zvedlo vlnu nelibosti naší centrální banky. Jde o kumulovanou ztrátu ČNB, která údajně ohrožuje zásadu finanční nezávislosti. Proti tomuto tvrzení se ČNB ohradila ve svém tiskovém prohlášení a argumentovala tím, že „... *za celou dobu její existence se nestalo, že by její kapitálová pozice jakkoli podřývala její nezávislost či omezovala rozhodování a operační schopnosti.*“⁵⁸ Podle ČNB negativní úroveň vlastního kapitálu⁵⁹ odráží účetní ztráty, které vznikly z přecenění devizových rezerv a bude postupně snižována z budoucích zisků, hlavně z ražebného. Také v tomto případě si myslím, že ECB hledá problémy tam, kde žádné nejsou a jako důkaz může posloužit skutečnost, že na dosavadním fungování ČNB se záporný vlastní kapitál nijak negativně neprojevil.

Nicméně i přes skutečnost, že kritizované nedostatky v právní úpravě centrální banky nejsou nijak zásadního charakteru, byl připraven zbrusu nový zákon o České národní bance, který byl předložen Parlamentu České republiky dne 23. března 2009 jako vládní návrh zákona o České národní bance.⁶⁰

Protože podstatná část současných pravomocí ČNB by měla přejít po zavedení jednotné evropské měny do rukou evropských institucí, která je upravena přímo účinnou evropskou legislativou, byl při přípravě nového statutu centrální banky použit adaptační princip ve smyslu článku 19 Metodických pokynů pro zajišťování prací při plnění legislativních závazků vyplývajících z členství České republiky v Evropské unii.⁶¹

⁵⁸ Tisková zpráva ČNB ze dne 12.5.2010: „*Česká národní banka nesouhlasí s Konvergenční zprávou ECB*“, [cit. 2010-07-28]. Dostupné z WWW: <www.cnb.cz>.

⁵⁹ K 31. 12. 2009 činil vlastní kapitál ČNB -136,02 miliardy Kč.

⁶⁰ Sněmovní tisk č. 800/0 [cit. 2010-07-28]. Dostupné z WWW: <www.psp.cz>.

⁶¹ Usnesení vlády č. 1304 ze dne 12. října 2005 [cit. 2010-07-28]. Dostupné z WWW: <www.vlada.cz>.

Podstata adaptačního principu spočívá převážně v odstranění vnitrostátních ustanovení, která jsou v rozporu s právem evropským a dále ve vytvoření takových podmínek, které umožní přímou aplikaci práva EU.

Návrh zákona o ČNB tak ve své podstatě představuje právní normu, která vychází ze dvou základních evropských předpisů pro oblast centrálního bankovníctví: ze Smlouvy o fungování EU a Protokolu (č. 4) o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky a „...umožňuje tak ČNB plnit funkce centrální banky státu a současně jí umožňuje naplňovat vztah k Evropské centrální bance, jehož některé aspekty jsou naplňovány v důsledku vstupu České republiky do Evropské unie již dnes.“⁶²

Ještě předtím, než byl návrh zákona o ČNB předložen ke schválení Parlamentu České republiky, měla možnost se k jeho znění vyjádřit také Evropská centrální banka, která k tomuto návrhu přijala stanovisko,⁶³ ve kterém zmiňuje několik obecných připomínek:

- soulad českých vnitrostátních předpisů s příslušnými ustanoveními SFEU a statutu ESCB/ECB v oblasti nezávislosti centrální banky, zachování mlčenlivosti, zákazu měnového financování a zvýhodněného přístupu měl být zajištěn už od 1. 5. 2004 a vzhledem k tomu, že účinnost návrhu je vázána na den, kdy ČR přijme euro, kritizuje ECB fakt, že nesoulad nebude odstraněn ani v případě přijetí návrhu zákona o ČNB;
- další připomínka ECB se týká skutečnosti, že mezi schválením a nabytím účinnosti návrhu zákona může uplynout značná doba, což může způsobit řadu obtíží, např. nutnost novelizace z důvodu zastarání současné úpravy;
- ECB také poznamenává, že některá ustanovení návrhu zákona opakují přímo použitelná ustanovení evropského práva, což podle ECB není nutné, neboť tato ustanovení není potřeba do vnitrostátního práva transponovat.

⁶² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o České národní bance [cit. 2010-07-28]. Dostupné z WWW: <www.psp.cz>.

⁶³ ECB. Stanovisko Evropské centrální banky ze dne 21. května 2008 na žádost České národní banky k návrhu zákona o České národní bance (CON/2008/21) [cit. 2010-07-13]. Dostupné z WWW: <www.ecb.int>.

Dále ECB zmiňuje několik konkrétních připomínek, které dává ČNB ke zvážení, zda předmětná ustanovení nepřeformulovat tak, aby jejich znění jednoznačně odráželo evropskou legislativu.

Návrh nového zákona o ČNB tak vychází se současné právní úpravy, neboť uspořádání vztahů ČNB k ostatním institucím je zachováno, avšak nově je definován vztah ČNB vůči ESCB a ECB, zejména v peněžní, měnové, statistické oblasti či oblasti platebních systémů. Nicméně i tento návrh obsahuje několik sporných ustanovení, které nakonec způsobily jeho neschválení.

Prvním z nich je údajný rozpor nově definovaného hlavního cíle ČNB⁶⁴ s článkem 98 Ústavy České republiky, který oproti dosavadní úpravě, která definuje hlavní cíl ČNB jako péči o cenovou stabilitu na území České republiky, rozšiřuje tento cíl o udržování cenové stability v rámci celého ESCB. Tímto způsobem argumentuje i prezident republiky, který se domnívá, že *„... pokud by měl být hlavní cíl i nadále zakotven v Ústavě ČR, pak by patrně musel být modifikován s ohledem na hlavní cíl Evropského systému centrálních bank.“*⁶⁵ Nicméně podle důvodové zprávy je návrh zákona zcela v souladu s ústavním pořádkem České republiky a odvolává se na stanoviska předsedy Legislativní rady vlády JUDr. Cyrila Svobody a předsedy Ústavního soudu ČR JUDr. Pavla Rychetského, který mj. uvedl, že *„... vložení čl. 10a do Ústavy vytvořilo ústavní základ pro přenos pravomocí orgánů České republiky na mezinárodní organizaci nebo instituci. Ačkoliv intence ústavodárce směřovala k vytvoření ústavního rámce pro členství ČR v EU, samotné zmocnění podle čl. 10a Ústavy připouští takovýto přenos obecně na mezinárodní organizaci nebo instituci. Tato skutečnost má význam z hlediska navrženého znění čl. 98 Ústavy. Okamžikem závaznosti Smlouvy o založení ES pro Českou republiku došlo k přenosu stanovených pravomocí příslušných vnitrostátních orgánů na orgány ES. Systém evropských centrálních bank existuje v rámci práva ES, přičemž má svůj základ v primárním právu ES. Ustanovení čl. 10a Ústavy tedy tvoří základ i pro přenos kompetencí v oblasti*

⁶⁴ § 3 odst. 1 návrhu zákona o ČNB: *„Hlavním cílem České národní banky je podílet se v rámci Evropského systému centrálních bank a v souladu s jeho měnovou politikou na udržování cenové stability. Pokud tím není dotčen její hlavní cíl, Česká národní banka podporuje v souladu se Smlouvou obecné hospodářské politiky v Evropské unii. Česká národní banka jedná v souladu se zásadou otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží.“*

⁶⁵ Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o České národní bance ze dne 3. 6. 2010, s. 3 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z WWW: <www.psp.cz>.

*měnové politiky (čl. 105 – čl. 111 SES, dále Protokol o statutu ESCB a ECB), a tím i pro omezení pravomoci České národní banky.*⁶⁶

Druhým sporným aspektem je zamýšlená účinnost navrhovaného zákona⁶⁷, která je navázána na neurčitou budoucí událost. Tato konstrukce byla už v minulosti využívána v souvislosti se vstupem ČR do EU, kdy některé zákony či ustanovení nabývaly účinnosti dnem vstupu Smlouvy o přistoupení ČR k EU v platnost. Nicméně rozhodnutí o přijetí jednotné evropské měny ještě nepadlo a potřeba nové úpravy fungování centrální banky není považována za urgentní. Podobně se vyjadřuje ve svém stanovisku i prezident republiky, který uvádí, že „...vzhledem k tomu, že dosud ani zdaleka není vyřešena ryze politická otázka, kterou je samo případné přijetí eura, popřípadě termín jeho přijetí, je legisvakantní lhůta bezprecedentně vázána na zcela nejistou skutečnost, která nemusí nastat, popřípadě může nastat za dnes ještě neznámých okolností, které by mohly změnit pohled na to, jak má tento zákon vypadat.“⁶⁸

Dalším argumentem proti nové úpravě je skutečnost, že v případě nabytí platnosti nového zákona o ČNB by existovaly souběžně vedle sebe dva platné zákony o České národní bance a pokud by vyvstala potřeba novelizace, musely by se novelizovat oba zákony.

Z výše uvedených důvodů byl návrh zákona o ČNB vetován prezidentem republiky a nově ustanovená Poslanecká sněmovna už o vetovaném zákoně nemůže znovu hlasovat. Nyní je otázkou, zda se nová vláda pokusí znovu předložit zákon o ČNB Poslanecké sněmovně, či jej odloží na pozdější dobu, kdy bude zřejmý termín přijetí jednotné evropské měny a opět se rozvíří debata ohledně nové právní úpravy centrální banky. Do té doby tak budou pouze konvergenční zprávy neustále připomínat existující nesoulad mezi českou vnitrostátní úpravou a evropskými požadavky. Podle mého názoru by novelizace kritizovaných ustanovení stávajícího zákona o ČNB byla

⁶⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o České národní bance [cit. 2010-07-28]. Dostupné z WWW: <www.psp.cz>.

⁶⁷ § 79 návrhu zákona o ČNB: „Tento zákon nabývá účinnosti dnem zavedení jednotné měny euro jako měny České republiky.“

⁶⁸ Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o České národní bance ze dne 3. 6. 2010, s. 2 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z WWW: <www.psp.cz>.

možná přijatelnější než přijetí nové úpravy fungování ČNB a z toho plynoucí současná existence dvou zákonů o ČNB.

3.2 Vyhodnocení plnění ekonomických kritérií

Vedle slučitelnosti právních předpisů je podmínkou pro vstup také dosažení vysokého stupně udržitelné konvergence, který je měřen již zmíněnými čtyřmi konvergenčními kritérii.

Pokud jde o kritérium cenové stability, nemá Česká republika výraznější problémy s jeho plněním. V budoucnu se navíc očekává možnost zvýšení referenční hodnoty tohoto kritéria díky světovému hospodářskému oživení. I přesto by mohlo dojít k ohrožení splnění tohoto kritéria, pokud by docházelo ke zvyšování nepřímých daní či jiným opatřením, která by negativně ovlivňovala spotřebitelské ceny.

Kritérium udržitelnosti veřejných financí představuje pro ČR asi největší problém. Deficity veřejných rozpočtů se stále pohybují nad úrovní 3 % HDP a jejich snižování bude problematické, nicméně současná vládnoucí koalice věří, že „... *za předpokladu ekonomického růstu dosáhneme do roku 2016 vyrovnaných veřejných rozpočtů s tím, že nejpozději v roce 2013 bude dosahovat schodek veřejných rozpočtů maximálně 3 procenta HDP.*“⁶⁹

Druhé kritérium udržitelnosti veřejných financí, podíl veřejného dluhu vůči HDP, je zatím stále plněno a to díky nízké výchozí úrovni. Nicméně stále se zrychlující růst zadlužování se začíná projevovat i na tomto ukazateli, který se stále rychleji blíží hranici 60 % HDP.

Třetí kritérium zaměřující se na dlouhodobé úrokové sazby, které se odvíjí od desetiletých státních dluhopisů, je z pohledu ČR bezproblémové.

⁶⁹ Koaliční smlouva o vytvoření koalice rozpočtové odpovědnosti, vlády práva a boje proti korupci uzavřená mezi ODS, stranou TOP 09 a stranou Věci veřejné ze dne 12. července 2010, s. 4 [cit. 2010-07-16]. Dostupné z WWW: <www.vlada.cz>.

A konečně poslední kritérium zaměřující se na stabilitu měnového kurzu bude moci být vyhodnoceno, až vstoupí ČR do kurzového mechanismu ERM II. Pokud však bude zvolena správná centrální parita kurzu koruny vůči euru a světové finanční trhy nebudou zmítány v turbulencích, pak by ani toto kritérium nemělo být pro ČR problémem.

Na závěr tohoto ekonomického zhodnocení je nutné připomenout, že stanovení okamžiku přijetí jednotné evropské měny je převážně v režii členské země a je určováno plněním kritérií.⁷⁰ Neplnění těchto kritérií nemá pro členský stát žádné důsledky, až na výjimku udržitelnosti veřejných financí, při jehož neplnění je s dotčenou zemí zahájena procedura při nadměrném schodku.⁷¹

3.3 Změny právního řádu související s přijetím jednotné evropské měny

Jednotná evropská měna bude v České republice zavedena rozhodnutím Rady EU. Tímto okamžikem se stanou na území České republiky účinná výše uvedená nařízení Rady EU o zavedení eura⁷², o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura⁷³ a o přepočítacích koeficientech⁷⁴, která nebude potřeba transformovat do českého právního řádu. Nicméně bude však nutné s nimi a s dalšími právními předpisy EU uvést do souladu české vnitrostátní předpisy. Pokud jde o přepočítací koeficient, bude tato klíčová veličina známa přibližně šest měsíců před okamžikem zavedení

⁷⁰ Tímto způsobem se zavedení jednotné evropské měny „vyhýbá“ Švédsko, které zatím nevstoupilo do kurzového mechanismu ERM II, a neplní tak úmyslně jedno z konvergenčních kritérií.

⁷¹ Procedura při nadměrném schodku byla s Českou republikou vedena od jara 2004 do června 2008 a poté opětovně zahájena na počátku prosince 2009.

⁷² Nařízení Rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1999 o zavedení eura, znění nařízení Rady (ES) č. 2596/2000, nařízení Rady (ES) č. 2169/2005, nařízení Rady (ES) č. 1647/2006, Úř. věst. L 139, 11.5.1998.

⁷³ Nařízení Rady (ES) č. 1103/97 ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura, ve znění nařízení Rady (ES) č. 1595/2000, Úř. věst. L 162, 19.6.1997.

⁷⁴ Nařízení Rady (ES) č. 2866/98 ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro, ve znění nařízení Rady (ES) č. 1478/2000, nařízení Rady (ES) č. 1086/2006, nařízení Rady (ES) č. 1134/2007, nařízení Rady (ES) č. 1135/2007, nařízení Rady (ES) č. 694/2008 a nařízení Rady (EU) č. 671/2010, Úř. věst. L 359, 31.12.1998.

jednotné evropské měny. České zákony budou muset také upravit ty oblasti, které právo Unie neupravuje. Dále bude nutné ošetřit velkou skupinu zákonů, které obsahují údaje v českých korunách anebo odkazy na jiné veličiny, kterých se dotkne přijetí eura. Samostatným problémem je právní úprava postavení a fungování české centrální banky.

3.3.1 Slovenská cesta

Slovensko zavedlo jednotnou evropskou měnu k 1. 1. 2009 a stalo se tak v pořadí šestnáctou členskou zemí Evropské unie, která vstoupila do eurozóny. Z pohledu České republiky jsou způsoby, jakými se Slovensko vypořádalo s problematikou zavedení jednotné evropské měny, inspirující a určitě byly a jsou metody jeho řešení pečlivě sledovány a analyzovány i příslušnými českými orgány. Proto se i tato kapitola, na první pohled nesouvisející se zaměřením mé diplomové práce, bude stručně zabývat „slovenskou cestou“ přijetí eura.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že přípravy na zavedení eura započaly na Slovensku ještě před jeho vstupem do Evropské unie. Vláda SR už v červenci 2003 schválila Strategii přijetí eura v SR, kterou vypracovaly společně Ministerstvo financí SR a Národní banka Slovenska. Slovenská vláda v září 2004 zadala vypracovat Národní plán zavedení eura v SR, který byl předložen v červnu 2005. Tento rámcový dokument obsahoval základní zásady, časový harmonogram, institucionální zabezpečení procesu zavedení eura, dále identifikaci úkolů v jednotlivých oblastech včetně kontrolních termínů a termínů jejich splnění. Tento materiál zároveň předpokládal splnění maastrichtských kritérií v roce 2007 a jako cílový termín pro přijetí eura byl stanoven 1. leden 2009.

Tento cíl byl tedy splněn a jednotná evropská měna byla zavedena současně do hotovostního i bezhotovostního oběhu bez jakýchkoliv přechodných období, tj. metodou tzv. „*velkého třesku*“. Pokud jde o hotovostní formu, slovenská koruna se od 1. 1. 2009 stala jen denominací eura. Pro duální oběh obou měn, tj. období, kdy bylo možno platit oběma měnami, bylo určeno poměrně krátké období – pouze do 16. 1.

2009. Po tomto termínu se stalo zákonným platidlem jen euro. Pro převod korunových hodnot na eura byl neodvolatelně stanoven Radou EU přepočítací kurz ve výši 1 EUR = 30,1260 SKK.⁷⁵

Pokud jde o legislativní potřeby zavedení eura, vycházelo Slovensko ze skutečnosti, že euro bude (a také bylo) zavedeno rozhodnutími Rady EU, která se stanou přímo účinná na území Slovenské republiky, a proto tato nařízení nebude nutné explicitně přebírat do právního řádu SR. Nicméně však byly identifikovány tři skupiny právních předpisů, které bylo potřeba uvést do souladu s právními předpisy EU.

Pro legislativní úpravy všeobecného charakteru měl být připraven tzv. generální zákon, kterým se mělo upravit zejména zavedení jednotné evropské měny, přepočet z korun na eura, pravidla duálního oceňování, kontroly a dozoru.

Druhá skupina zákonů, kterou Národní plán zavedení eura v SR identifikoval, měla být novelizována před dnem zavedení eura a představovala zákony, na které mělo zavedení eura závažný dopad, či jejichž změny byly důležité pro zabezpečení právní jistoty a hladkého přechodu na euro.

Poslední velkou skupinou zákonů byly označeny právní předpisy obsahující údaje ve slovenských korunách, nebo jiná ustanovení, kterých se dotkne zavedení eura. Tyto předpisy však nebyly novelizovány před dnem zavedení eura, ale k jejich úpravě má docházet až postupně po zavedení eura, pokud bude existovat jiný důvod pro jejich úpravu.

Podle výše zmíněných plánů byl 28. 11. 2007 přijat zákon č. 659/2007 Z.z., o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento generální zákon obsahuje současně i tzv. změnový zákon, což je soubor novel dotčených právních předpisů, který změnil ve slovenském právním řádu některé částky a odkazy na národní měnu. Z tohoto důvodu se tedy tento zákon skládá ze dvou hlavních oddílů a celkově 31 článků.

⁷⁵ Nařízení Rady (ES) č. 694/2008 ze dne 8. července 2008, Úř. věst. EU L 195, 24. 7. 2008, kterým bylo novelizováno nařízení Rady (ES) č. 2866/1998 ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro, Úř. věst. EU L 359, 31. 12. 1998.

V úvodních ustanoveních jsou definovány základní úkoly a cíle tohoto zákona související s přechodem na jednotnou evropskou měnu⁷⁶ a pak také definice používané terminologie. Dále jsou výslovně zmíněny principy a zásady související s přechodem na jednotnou evropskou měnu:⁷⁷

- princip ochrany ekonomických zájmů občanů a spotřebitelů,
- princip cenové neutrality při přeměně a přepočtech peněz, cen, plateb a jiných hodnot ze slovenské měny na eura,
- princip kontinuity existujících právních vztahů při respektování zásady smluvní svobody, bez změny reálné finanční hodnoty předmětů právních vztahů a bez změny jejich subjektů, platnosti či jiného obsahu, pokud se účastníci příslušného právního vztahu nedohodnou jinak, či pokud zákon nestanoví jinak.

Velká pozornost je věnována přepočtu částek ze slovenských korun na eura tak, aby výsledné přepočtené částky byly co nejpřesnější a bez vlivu na zvýšení jejich reálné finanční hodnoty a cenové úrovně v důsledku přechodu na jednotnou evropskou měnu.

Druhá část se týká hotovostního peněžního oběhu včetně výměny a používání slovenských bankovek a slovenských mincí.

Třetí část zákona se věnuje bezhotovostním peněžním operacím a platebnímu styku. To znamená podmínky konverze peněžních prostředků na bankovních účtech, informační povinnost vůči vkladatelům, či např. prodloužení lhůty pro provedení převodů peněžních prostředků o jeden pracovní den bezprostředně následující po dni zavedení eura.

⁷⁶ § 1 odst. 1 zák. č. 659/2007 Z.z.: „Tento zákon upravuje niektoré opatrenia a postupy súvisiace s prípravou na zavedenie a so zavedením meny euro v Slovenskej republike (ďalej len „zavedenie eura“) ako výlučného zákonného platidla, jednotnej meny a menovej jednotky podľa právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev. Cieľom tohto zákona je zabezpečiť organizovaný a plynulý postup pri zmene zákonných peňazí a menovej jednotky v Slovenskej republike v dôsledku prechodu zo slovenskej meny na euro (ďalej len „prechod na euro“), zamedziť nárastu inflácie v dôsledku prechodu na euro, zabezpečiť pri prechode na euro ochranu ekonomických záujmov občanov a spotrebiteľov, zachovať kontinuitu existujúcich právnych vzťahov a dosiahnuť cenovú neutralitu pri premene a prepočtoch peňazí, cien, platieb a iných finančných a majetkových hodnôt zo slovenskej meny na eura, ako aj umožniť fyzickým osobám a právnickým osobám postupne sa pripraviť a adaptovať na posudzovanie reálnej hodnoty príjmov, výdavkov, cien, platieb a životných nákladov v eurách na základe duálneho zobrazovania cien, platieb a iných hodnôt.“

⁷⁷ § 2 odst. 1 zák. č. 659/2007 Z.z.

Čtvrtá část generálního zákona se zabývá postupem při přeměně majetkových hodnot a peněžních částek a zajištění kontinuity právních vztahů. Ve všeobecných ustanoveních k této části je výslovně stanoveno, že majetkové hodnoty znějící na slovenskou měnu se ode dne zavedení eura považují za majetkové hodnoty znějící na eura, a to po přepočtu a zaokrouhlení jejich peněžního vyjádření podle konverzního kurzu.⁷⁸ Dále je potvrzena kontinuita právních vztahů, na kterou nemá vliv přeměna slovenských korun na eura.

Pokud jde o údaje ve slovenských korunách uvedené v právních předpisech, rozhodnutích, osvědčeních či jiných aktech soudů, státních orgánů, nebo orgánů územní samosprávy, ode dne zavedení eura se považují za peněžní údaje v eurech po přepočtu a zaokrouhlení podle konverzního kurzu.⁷⁹ Pokud jde o přepočet a úhradu peněžitého dluhu ze slovenské měny na eura, leží tato zodpovědnost na dlužníkovi, nebo na osobě, která zodpovídá za úhradu příslušného peněžitého plnění, pokud se dotčené strany nedohodly jinak.⁸⁰ Nicméně v případě že jde o vztah prodávající – spotřebitel, leží správnost přepočtu na bedrech prodávajícího.⁸¹

Následující paragraf generálního zákona stanovuje pravidla pro přeměnu jmenovitých hodnot základních jmění obchodních a jiných společností a také pravidla pro přeměnu jmenovitých hodnot vkladů společníků či jmenovitých hodnot akcií atd., které se ode dne zavedení eura považují za jmenovité hodnoty znějící na eura po přepočtu a zaokrouhlení podle konverzního kurzu.⁸²

Pátá část slovenského generálního zákona řeší problematiku referenčních úrokových sazeb, kurzů a indexů. Od okamžiku zavedení eura se pod termíny „diskontní sazba Národní banky Slovenska“ či „diskontní úroková sazba“ rozumí základní úroková sazba Evropské centrální banky.⁸³

⁷⁸ § 9 odst. 1 zák. č. 659/2007 Z.z.

⁷⁹ § 9 odst. 2 zák. č. 659/2007 Z.z.

⁸⁰ § 9 odst. 9 zák. č. 659/2007 Z.z.

⁸¹ § 9 odst. 10 zák. č. 659/2007 Z.z.

⁸² § 10 odst. 1 zák. č. 659/2007 Z.z.

⁸³ § 17 odst. 1 zák. č. 659/2007 Z.z.

Šestá část se zabývá problematikou duálního zobrazování hodnot. Podle ustanovení § 18 odst. 1 generálního zákona se zavádí duální zobrazování cen, plateb a jiných hodnot jeden měsíc po dni určení konverzního kurzu a tato povinnost končí jeden rok po dni zavedení eura.

Sedmá část se zabývá dohledem nad dodržováním pravidel a povinností při přípravě na přechod a přechodu na euro, včetně možných opatření k nápravě a sankcí. A konečně osmá část obsahuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná, ve kterých je mimo jiné uvedena i další důležitá zásada, že každá osoba nese své náklady a výdaje související se zavedením eura a tyto náklady se nesmí promítat do vyšších cen či jiných poplatků.⁸⁴

Druhý oddíl generálního zákona obsahuje novelizace jednotlivých vybraných zákonů. Jako první je provedena novelizace zákona č. 566/1992 Zb., o Národnej banke Slovenska, do jehož § 1 odst. 1 byl přidán text následujícího znění: „...*Národná banka Slovenska je súčasťou Európskeho systému centrálnych bánk; Národná banka Slovenska sa odo dňa zavedenia eura v Slovenskej republike (ďalej len „deň zavedenia eura“)* stáva aj súčasťou Eurosystému ako systému centrálneho bankovníctva eurozóny v rámci Európskeho systému centrálnych bánk.“⁸⁵ V tomto smyslu jsou dále novelizována další ustanovení zákona o slovenské centrální bance tak, aby vyhovovala znění SFEU a Protokolu (č. 4) o statutu ESCB/ECB.

Dále je v tomto oddílu generálního zákona například novelizován obchodní zákoník, který nově zavádí minimální hodnoty základního jmění pro obchodní společnosti v eurech,⁸⁶ či zákon o cenných papírech a investičních službách anebo zákon o dluhopisech.

Účinnosti tento zákon nabyl k 1. 1. 2008 s některými výjimkami, které vstoupily v účinnost až okamžikem přijetí eura na Slovensku.

⁸⁴ § 23 odst. 1 zák. č. 659/2007 Z.z.

⁸⁵ Čl. II zák. č. 659/2007 Z.z.

⁸⁶ Např. podle ustanovení § 162 odst. 3 zák. č. 513/1991 Zb., musí hodnota základního jmění akciové společnosti činit aspoň 25 000 eur.

S odstupem více jak dvou let lze konstatovat, že přechod na euro byl víceméně plynulý a bezproblémový, a Slovensku se tak podařilo úspěšně nahradit slovenskou korunu jednotnou evropskou měnou. Z tohoto důvodu si myslím, že je vhodné pokusit se aplikovat slovenský přístup i na české podmínky a nevymýšlet nutně speciální „českou cestu“ přijetí jednotné evropské měny.

3.3.2 Obecný zákon o přijetí jednotné evropské měny

Jak bylo zmíněno výše, měl by obecný zákon řešit všeobecné aspekty zavedení jednotné evropské měny v České republice pro více oblastí, a tím tak připravit obecné právní předpoklady pro zavedení eura v ČR. Měl by navazovat na ona tři, již zmíněná, nařízení Rady EU/ES, a být tak základem pro novelizaci dalších právních předpisů, i když tato novelizace není nutná z důvodu přímé aplikovatelnosti nařízení Rady EU/ES. Navíc podle článku 14 nařízení Rady (ES) č. 974/98⁸⁷ se jakékoliv odkazy na národní měnu považují za odkazy na euro přepočtené podle stanovených koeficientů. I přes tuto skutečnost však z důvodu zachování principu právní jistoty zřejmě bude vhodné přistoupit k novelizaci některých částek a odkazů na národní měnu.

Z nařízení také vyplývá několik principů, které bude vhodné nějakým způsobem zakomponovat do připravované legislativy podle slovenského vzoru. První z nich představuje princip kontinuity právních vztahů, který znamená, že zavedení eura nepůsobí změnu jakýchkoliv ustanovení právních nástrojů ani osvobození od dluhu či neopravňuje k nesplnění právních závazků. Dále přechod na euro nepřiznává žádné ze smluvních stran oprávnění takový právní nástroj jednostranně změnit, nebo ukončit jeho platnost. Samozřejmě je vhodné nechat dotčeným stranám možnost volby dohodnout se jinak.

Druhý princip neutrality znamená, že přechod na jednotnou evropskou měnu by měl mít neutrální dopady na všechny dotčené subjekty, zejména nesmí poškodit

⁸⁷ Čl. 14 nařízení Rady (ES) č. 974/98: „Odkazují-li právní nástroje existující ke konci přechodného období na národní měnové jednotky, považují se tyto odkazy za odkazy na jednotku euro podle příslušných přepočítacích koeficientů. Použijí se pravidla pro zaokrouhlování stanovená v nařízení (ES) č. 1103/97.“

spotřebitele, respektive občana. Pokud jde o princip nepoškození občana je diskutována míra vstřícnosti vůči obyvatelstvu a jiných subjektů v soukromém sektoru, kteří v závislosti na této míře vstřícnosti budou více či méně nakloněni nové měně.⁸⁸ Po přepočtu korunových částek na eura budou vznikat necelé peněžní částky, jejichž použití by bylo nepohodlné a nepraktické a proto bude muset zákonitě docházet k zarovnávání výsledných částek. Z důvodu výše uvedeného principu je zřejmé, že v sektoru příjmů veřejných rozpočtů bude docházet k zarovnávání výsledných částek většinou směrem dolů.⁸⁹

S tím úzce souvisí pravidla přepočtu národní měny na jednotnou evropskou měnu včetně pravidel pro zaokrouhlování či zarovnávání, které by měl tento obecný zákon obsahovat. Protože přepočítací koeficient bude stanoven Radou EU⁹⁰ přibližně půl roku před zavedením eura, měl by být součástí obecného zákona odkaz na tento předpis. Dále bude nutné jasně určit pravidla pro zacházení s tímto koeficientem, který bude určen na šest platných číslic. Postupy, které upravují způsoby přepočtů, jsou v obecné rovině stanoveny v příslušných nařízeních a dále podrobněji rozebrány v evropské judikatuře. Tato pravidla však připouští i aplikaci národních odlišností. Nicméně obecný princip stanovený v evropském právu⁹¹ určuje, že částky, které mají být zaplacený nebo vyúčtovány, se zaokrouhlují na dvě desetinná místa. Avšak členské státy si mohou zvolit detailnější úpravu, pokud je pro spotřebitele výhodná. Tak tomu bude zejména u některých produktů či služeb, např. u pohonných hmot, vyúčtování telefonních hovorů atd. Pokud jde o volbu, zda zvolit přepočet a zaokrouhlování po položkách či až výsledné částky, obě varianty jsou v souladu s evropskými pravidly, proto bude vhodnější nechat volbu na smluvních stranách, neboť z evropského práva vyplývá povinnost respektovat smluvní volnost stran.

⁸⁸ K tomu blíže viz. Ministerstvo financí. *Odhad rozpočtových nákladů spojených s principem nepoškození občana při zavedení eura v ČR*. Praha, 2007 [cit. 2010-11-18]. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

⁸⁹ Podle materiálu Ministerstva financí. *Odhad rozpočtových nákladů spojených s principem nepoškození občana při zavedení eura v ČR*. Praha, 2007 [cit. 2010-11-18]. s. 9., by se očekávaný celkový dopad na schodek veřejných rozpočtů měl pohybovat v rozmezí 26 mil – 2,6 mld. Kč v závislosti na výši zarovnání přepočtených částek.

⁹⁰ Půjde o novelizaci nařízení Rady (ES) č. 2866/98 ze dne 31. prosince 1998 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro.

⁹¹ Nařízení Rady (ES) č. 1103/97 ze dne 17. června 1997 o některých ustanoveních týkajících se zavedení eura.

Problematikou přepočtu, zaokrouhlování a zarovnávání částek při přechodu na jednotnou evropskou měnu se rovněž zabývala Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR, která k tomuto tématu vypracovala a předložila veřejnosti pracovní materiál,⁹² jehož účelem je „... *podání ucelené metodické informace, která chce s předstihem obeznámit veřejnost se zásadami přepočtu peněžních částek mezi českou korunou a eurem v období zavádění eura a s dalšími úzce navazujícími problémy.*“⁹³ Kromě praktických ukázek přepočtů obsahuje tento materiál některé definice, které by mohly být zahrnuty do obecného zákona.⁹⁴

Další specifickou oblast, kterou by měl obecný zákon obsahovat, jsou pravidla pro duální zobrazování cen, která mají umožnit spotřebitelům co nejrychleji si zvyknout na novou měnu a orientovat se v nové cenové úrovni. Začátek období duálního zobrazování cen se předpokládá⁹⁵ nejpozději měsíc po oznámení konverzního kurzu, což představuje krátkou dobu přibližně šesti měsíců. Pro ukončení této lhůty se počítá s koncem kalendářního roku, ve kterém bylo euro zavedeno. Tato povinnost duálního zobrazování bude uložena pouze subjektům ve vztahu ke spotřebitelům.

Další aspekt přechodu na jednotnou evropskou měnu, tj. doba duálního oběhu eura a české koruny by měla být také upravena v obecném zákoně. Zatím je toto období stanoveno na dva kalendářní týdny od data přijetí eura.⁹⁶

S tímto souvisí i výměna oběživa, jejíž pravidla by měla být obsažena také v obecném zákoně. Podobně zde budou určeny lhůty pro výměnu bankovek a mincí a identifikace subjektů, které budou za tyto operace zodpovědné.

⁹² Národní koordinační skupina pro zavedení eura v České republice. *Základní pravidla přepočtu, zaokrouhlování a zarovnávání peněžních částek při zavádění eura*. Praha, 2007 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

⁹³ Národní koordinační skupina pro zavedení eura v České republice. *Základní pravidla přepočtu, zaokrouhlování a zarovnávání peněžních částek při zavádění eura*. Praha, 2007 [cit. 2010-07-08]. s. 2. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

⁹⁴ Např. definice zarovnávání, která znamená stanovování eurových částek pro nominální hodnoty v českých korunách odlišným způsobem od pravidel zaokrouhlování, které se uplatňuje tam, kde metoda zaokrouhlování způsobuje nejruznější technické problémy či neumožňuje realizovat některé obecně přijímané principy.

⁹⁵ Ministerstvo financí. *Obecný zákon o zavedení eura v České republice – základní principy*. Praha, 2007 [cit. 2010-07-08]. s. 6. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

⁹⁶ Národní koordinační skupina pro zavedení eura v České republice. *Národní plán zavedení eura v České republice*. Praha, 2007 [cit. 2010-07-01]. s. 33. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

A na závěr by měl obecný zákon podle slovenského vzoru obsahovat způsoby kontroly dodržování pravidel stanovených pro přechod na euro a také sankce za prohřešky vůči ustanovením obecného zákona.

3.3.3 Ostatní právní předpisy

Vedle obecného zákona o přijetí jednotné evropské měny budou nutné i další úpravy a novelizace v českém právním řádu. Pokud jde o potřebu reformulace zákona o České národní bance, zde už byl nový zákon předložen a neočekávají se žádné jiné zásadnější změny.

Český právní řád obsahuje množství částek či odkazů na národní měnu⁹⁷ nebo úrokové sazby, které by měly být v souvislosti se zavedením eura změněny, ač podle výše zmíněného článku 14 nařízení Rady (ES) č. 974/98 se jakékoliv odkazy na národní měnu považují za odkazy na euro přepočtené podle stanovených koeficientů. Nicméně i přes tuto skutečnost, z důvodu zachování principu právní jistoty, docházelo v členských státech, které už přijaly euro, k novelizaci částek a odkazů na národní měnu. V ČR bude tato novelizace nejspíš připravena vedle obecného zákona, i když podchytit všechna relevantní ustanovení bude obtížné. V této souvislosti se může jevit jako elegantnější řešení novelizovat pouze některé zásadní zákony a u zbytku dotčených zákonů nechat novelizaci předmětných ustanovení do budoucna u příležitosti jiných novelizací a do té doby vycházet ze zmíněného článku 14 nařízení Rady (ES) č. 974/98.

Podle pracovního materiálu Ministerstva financí ČR⁹⁸ je dalším diskutovaným způsobem řešení tohoto problému, zatím nepřijatelná, tzv. nepřímá novelizace zákonů, která byla použita při přechodu z československých korun na koruny české.

⁹⁷ Podle Zprávy o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice se jedná přibližně o 300 potenciálně přímo novelizovaných zákonů. K tomu blíže viz. Národní koordinační skupina pro zavedení eura v České republice. *Zpráva o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice (2009)*. Praha, 2009 [cit. 2010-07-07]. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

⁹⁸ Ministerstvo financí. *Obecný zákon o zavedení eura v České republice – základní principy*. Praha, 2007 [cit. 2010-07-08]. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

Nicméně už nyní je zřejmé, že bude vhodné některá ustanovení, která přímo uvádí částky v korunách, přeformulovat na částky eurové. Jako příklad mohou posloužit ustanovení obchodního zákoníku určující minimální výši základního kapitálu obchodních společností, které jsou v současnosti stanoveny na celé částky a pokud by nedošlo k novelizaci a novému stanovení těchto částek v eurech, muselo by dojít k přepočtu konverzním kurzem a případnému zarovnání na celá eura. U akciových společností k tomu přistupuje i problém přepočtu jmenovitých hodnot akcií, jejichž součet se musí rovnat celkové výši základního kapitálu (více následující kapitola). Mezi další zákony, u kterých bude žádoucí provést novelizaci korunových částek na eurové lze zařadit např. zákon o přestupcích, zákon o soudních poplatcích, zákon o správních poplatcích či zákon o místních poplatcích.

Další a zcela odlišnou problémovou oblastí jsou případy, kdy určitá částka v českém právním předpisu má svůj původ právu EU a při transformaci evropského předpisu a tvorbě dotyčného tuzemského právního předpisu byl pro přepočet eurové částky na českou měnu použit měnový kurz tehdy platný, avšak oproti současnému stavu dost odlišný. Pokud by tedy při zavedení eura došlo k zpětnému přepočtu korunové částky na eurovou, bude výsledná suma značně odlišná od té, kterou předpokládají evropské předpisy.⁹⁹ Z tohoto důvodu se zde dostává do konfliktu princip finanční neutrality, který vyžaduje provést přepočet korunových částek stanoveným přepočítacím kurzem, s principem rovného zacházení, který naopak předpokládá aplikaci eurové částky z právních předpisů EU. Všechny tyto případy by měly příslušné resorty definovat a přistoupit k, pokud možno, jednotnému přístupu k těmto specifickým případům a tím by měla být aplikace eurových částek ve smyslu rovného zacházení. Tato úprava by však měla proběhnout ještě před zavedením jednotné evropské měny, neboť pak by se automaticky uplatňovala přímo použitelná nařízení, díky nimž by se na

⁹⁹ Např. v zákoně č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 6 odst. 1 je uvedena výše obratu ve výši 1 mil. Kč, jejíž dosažení znamená povinnost osoby povinné k dani registrovat se jako plátce daně. Tato částka vychází ze sumy ve výši 35 000 eur, jak vyplývá z článku 24a tzv. Šesté směrnice Rady (směrnice 77/388/EHS o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu ze dne 17. května 1977, Úř. věst. L 145 , 13.6.1977, s. 1). Při teoretickém přepočítacím kurzu 25 CZK/EUR by „nová“ hranice po přepočtu činila 40 000 eur. Naopak pokud by došlo k uzákonění eurové částky, klesla by současná hranice povinné registrace na 875 000 Kč.

korunové částky nahlíželo jako na částky eurové transformované pomocí přepočítacího koeficientu ve smyslu čl. 14 nařízení Rady (ES) č. 974/98.

4. Změny v jednotlivých sektorech související s přijetím jednotné evropské měny

V souvislosti s přechodem na jednotnou evropskou měnu vyvstává nutnost adaptace všech oblastí národní ekonomiky, neboť kromě splnění různých předvstupních kritérií „... musí příslušné země provést rozsáhlé praktické přípravy tak, aby na zavedení eura připravily veškerá hospodářská odvětví, veřejnou správu i občany.“¹⁰⁰ Je tedy nepochybné, že tato dalekosáhlá změna si vyžádá zásadní úpravy v dosavadním fungování jednotlivých subjektů. V následujících kapitolách se budu zabývat pouze některými vybranými problémy.

4.1 Finanční sektor

Jeden z klíčových problémů související s přechodem na jednotnou evropskou měnu, který stojí před finančním sektorem, je převod cen a jmenovitých hodnot finančních nástrojů z korun na eura a následné zaokrouhlování respektive zarovnávání. Nicméně na druhou stranu je nutné zdůraznit, že způsoby převodu už byly současnými členskými státy eurozóny víceméně definovány a nyní bude záviset na ČR, který z existujících způsobů přepočtu upřednostní.

Pokud jde o přepočet jmenovitých hodnot akcií, respektive základního kapitálu, jsou uváděny tři možné způsoby:¹⁰¹

- 1.) Metoda TOP-DOWN (tj. zaokrouhlení výsledné částky) – znamená, že je přepočten základní kapitál z korun na eura, tato částka je zaokrouhlena a následně je vydělena počtem jednotlivých akcií. Tato metoda však s sebou nese velký počet

¹⁰⁰ Komise Evropských společenství. *Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru, Výboru regionů a Evropské centrální bance – Sedmá zpráva o praktických přípravách na budoucí rozšíření eurozóny, KOM(2008) 480 v konečném znění*. Brusel, 2008 [cit. 2010-07-13]. s. 2. Dostupné z WWW: <<http://ec.europa.eu>>.

¹⁰¹ Pracovní skupina NKS pro finanční sektor. *Příprava finančního sektoru na zavedení eura*. Praha, 2009 [cit. 2010-07-07]. s. 10 an. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

desetinných míst jmenovitých hodnot akcií v eurech, na druhou stranu však nevyvolává potřebu měnit základní kapitál.

- 2.) Metoda BOTTOM-UP (tj. zaokrouhlení po jednotlivých položkách) – znamená, že je přepočtena hodnota každé akcie z korun na eura, tato hodnota je zaokrouhlena a následně jsou tyto částky sečteny a výsledná suma představuje základní kapitál vyjádřený v eurech. Tato metoda naopak způsobuje změnu hodnoty základního kapitálu oproti základnímu kapitálu v korunovém vyjádření.
- 3.) Metoda NO PAR VALUE – představuje způsob, při kterém se přestává používat jmenovitá hodnota akcie a používá se pouze tržní cena. Při této metodě odpadá nutnost přepočítávat jmenovité hodnoty akcií a modifikovat výši základního kapitálu. Nicméně jako nevýhoda je označována „... *velká legislativní náročnost vyplývající ze změny celého systému a nutná úprava všech právních předpisů odkazujících na jmenovitou hodnotu cenných papírů.*“¹⁰²

Pokud porovnáme přístup jednotlivých členských států, které už přijaly euro, k této problematice (viz. Příloha č. 3), zjistíme, že většina z nich dala přednost metodě BOTTOM-UP a druhá v pořadí je metoda NO PAR VALUE. Avšak v žádné zemi není metoda NO PAR VALUE stanovena jako jediná možná. Z těchto důvodů je za nejvhodnější metodu přepočtu jmenovitých hodnot akcií pro Českou republiku považována metoda BOTTOM-UP. Zároveň se však připouští diskuse nad zavedením metody NO PAR VALUE, která by však představovala podstatnou změnu v současném akciovém právu.

Pokud jde o vykazování jmenovitých hodnot akcií, bylo jako nejvhodnější určeno vykazování na dvě až šest desetinných míst s tím, že volba desetinných míst v tomto intervalu by byla na uvážení jednotlivých společností.

¹⁰² Pracovní skupina NKS pro finanční sektor. *Příprava finančního sektoru na zavedení eura*. Praha, 2009 [cit. 2010-07-07]. s. 15. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

Podobný závěr byl učiněn i u podílových listů, pro něž by bylo „... vhodným řešením stanovit povinnost zaokrouhlovat aktuální hodnoty i jmenovité hodnoty podílových listů v eurech s přesností na 6 až 8 desetinných míst.“¹⁰³

Druhým zásadním úkolem, před kterým stojí finanční sektor, je nutnost konverze úrokových sazeb po přijetí jednotné evropské měny. Tímto okamžikem ztratí ČNB pravomoc využívat měnovou politiku a musí se stát vykonavatelem měnové politiky ECB. Z tohoto důvodu přestane ČNB vyhlášovat tři základní sazby: diskontní sazbu, repo sazbu a lombardní sazbu, které budou nahrazeny evropskými protějšky. Diskontní sazbě odpovídá evropská „Deposit Facility Rate“, repo sazbě tzv. „Minimum Bid Rate in Refinancing Operations a konečně lombardní sazba bude nahrazena „Marginal Lending Facility Rate“.

Stejný osud potká i tržní sazby CZEONIA (Czech Overnight Index Average), PRIBOR (Prague Interbank Offered Rate) a PRIBID (Prague Interbank Bid Rate), které se budou muset transformovat do evropských variant EONIA a EURIBOR. Podobně upravuje tuto transformaci sazeb i slovenský generální zákon.¹⁰⁴

4.2 Nefinanční sektor

Přechod na jednotnou evropskou měnu zasáhne i do života a fungování subjektů na nefinančním trhu. Pokud jde o podnikatelské subjekty, budou muset přizpůsobit své zaběhnuté vnitřní procesy existenci nové měny. Tato vynucená adaptace začíná u problematiky základního kapitálu, jehož minimální hranice jsou zakotveny v obchodním zákoníku. Při prostém přepočtu těchto limitů konverzním kurzem obsahujícím až čtyři desetinná místa a jejich zaokrouhlením vzniknou necelé a nepohodlné eurové sumy, které určitě budou muset být nějakým způsobem upraveny v právním předpisu. Jinak se může stát, že některé společnosti po přepočtu základního

¹⁰³ Pracovní skupina NKS pro finanční sektor. *Příprava finančního sektoru na zavedení eura*. Praha, 2009 [cit. 2010-07-07]. s. 12. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

¹⁰⁴ § 17 a následující zákona č. 659/2007 Z.z., o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

kapitálu nebudou vyhovovat zákonem stanoveným limitům.¹⁰⁵ S touto problematikou souvisí samozřejmě i přepočítání hodnot vkladů společníků či způsob výpočtu počtu hlasů společníků atd.

Neméně závažnou otázkou je adekvátní načasování těchto změn. V této souvislosti by bylo vhodné inspirovat se slovenským přístupem, který zahrnul tuto otázku do generálního zákona, do jeho druhé novelizující části, která do obchodního zákoníku zakomponovala nové přechodné ustanovení účinné rok před zavedením jednotné evropské měny.¹⁰⁶

Dalšími oblastmi, které musí být odpovídajícím způsobem zachyceny v legislativě, jsou metody přepočítání hodnoty majetku a závazků společností či zakotvení povinnosti provést mimořádnou účetní závěrku k 31. prosinci roku předcházejícímu roku zavedení eura pro společnosti používající pro účtování hospodářský rok.

Vedle podnikatelského sektoru dopadne přechod na jednotnou evropskou měnu i na sektor spotřebitelský, který je z evropského pohledu považován za nejzranitelnější v celém procesu. Proto bude muset česká legislativa ukotvit pro obchodníky a poskytovatele služeb povinnost duálního zobrazování cen jak na cenovkách či v cenících, tak i na účtenkách nebo výpisech z účtů, a to půl roku před (od doby kdy bude známa hodnota přepočítacího kurzu) a přibližně rok po zavedení eura.

S tím souvisí i požadavek, na správné přepočtení cen a zabránění obchodníkům zvyšovat neoprávněně ceny zboží a služeb, který našel svůj odraz v principu ochrany spotřebitele proti neodůvodněnému zvyšování cen a v principu neutrality, který znamená, že zavedení eura by mělo mít neutrální dopad na všechny

¹⁰⁵ Na Slovensku určoval před přijetím jednotné evropské měny obchodní zákoník pro společnosti s ručením omezeným minimální limit pro základní kapitál ve výši 200 000 SKK (§ 108 zák. č. 513/1991 Zb.). Zákonem č. 659/2007 Z.z., o zavedení měny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v čl. IV, který novelizoval obchodní zákoník, byla tato hranice určena ve výši 5 000 eur. Přičemž pokud bychom přepočítali původní výši stanovenou ve slovenských korunách oficiálním konverzním kurzem 30,1260 SKK/EUR, dostali bychom částku 6 638,78 eur. To znamená, že při přechodu na jednotnou evropskou měnu slovenský zákonodárce snížil minimální požadovaný základní kapitál u společností s ručením omezeným o 49 370 SKK.

¹⁰⁶ § 768e zák. č. 513/1991 Zb., Prechodné ustanovenia účinné od 1. januára 2008: „V rámci prípravy na zavedenie eura v Slovenskej republike a prechodu zo slovenskej meny na euro sú spoločnosti (§ 56 ods. 1) a družstvá povinné zabezpečiť a vykonať premenu, prepočet a zaokrúhlenie menovitej hodnoty svojho základného imania a menovitej hodnoty vkladov do svojho základného imania vrátane menovitých hodnôt akcií, ak ide o akciovú spoločnosť, zo slovenskej meny na eurá v súlade s týmto zákonom a osobitnými predpismi o zavedení eura v Slovenskej republike.“

subjekty. Aby byly naplněny tyto požadavky a zajištěno jejich dodržování, musí být stanoven i příslušný kontrolní a sankční mechanismus zahrnující určení subjektů vykonávající kontrolu nad dodržováním výše zmíněných požadavků a také typy a výši sankcí za jejich nedodržování. Jinak přechod z národní měny na euro v žádném případě není důvodem pro zvyšování cenové hladiny.¹⁰⁷

4.3 Veřejná správa

Stejně jako soukromý sektor musí být na přijetí jednotné evropské měny připraven také sektor veřejný zahrnující jak státní správu, tak i územní samosprávu, který musí však v této záležitosti zvládnout dvojí úkol. Zaprvé připravit a zvládnout transformaci sebe sama a pak také vést, pomáhat a instruovat subjekty ze soukromé sféry.

Také v této oblasti je občan „chráněn“ před nepříznivými dopady přepočtu národní měny na měnu společnou a to již zmíněným principem nepoškození občana státem, který znamená, že částky daní a poplatků, které jsou občany odváděny do veřejných rozpočtů, pokud nedojde k jejich přepočtu přesně podle určených pravidel, by se měly zarovnat směrem dolů a naopak vratky daní vyplácené poplatníkům či platby státu občanům se zarovnají směrem nahoru. Z tohoto pravidla však evropská legislativa připouští jednu výjimku, a to při platbách ve prospěch státu z důvodu porušení právních předpisů, kde se bude postupovat podle obvyklých pravidel pro zaokrouhlování.

Orgány státní správy jsou v určité míře ve výhodě, neboť budou instruovány jimi nadřizenými složkami a povinnost připravovat se na přijetí jednotné evropské měny jim bude v podstatě nařízena. Oproti tomu územně samosprávné celky, jakožto relativně samostatné nemají svůj „ústřední orgán“, který by jim stanovil jasné postupy. Další samostatnou kapitolou jsou právní předpisy územních samosprávných celků, které

¹⁰⁷ Podle analýzy Národní banky Slovenska byl vliv zavedení eura na celkovou inflaci v lednu 2009 v intervalu mezi 0,12 až 0,19 procentního bodu, v závislosti na použité metodě výpočtu. K tomu blíže viz. Národná banka Slovenska. *Vplyv zavedenia eura na infláciu v Slovenskej republike v januári 2009*, Bratislava, 3/2009 [cit. 2010-07-13]. Dostupné z WWW: <www.nbs.sk>.

budou muset být také přizpůsobeny skutečnosti, že česká koruna jako zákonné platidlo či úrokové sazby stanovované ČNB přestanou existovat. Vzhledem k náročnosti revize všech obecně závazných vyhlášek a nařízení se jako nejschůdnější varianta jeví aplikovat obecná pravidla pro přepočet korun na eura a v případě ceníků či poplatků stanovit tyto v novém předpise, který bude uvádět částky v eurech.

5. Závěr

Česká republika se zavázala, v souvislosti se začleněním do struktur Evropské unie, přijmout jednotnou evropskou měnu v nejbližším možném termínu, pokud bude splňovat stanovené požadavky práva EU. Tento závazek a s ním související vynucené kroky budou představovat značný zásah do každodenního fungování všech subjektů ve společnosti. Proto je nutné se na tento klíčový krok v dostatečném předstihu připravit, i když zatím konečný termín zavedení eura v České republice nebyl stanoven a je otázkou, zda vůbec bude stanoven v dohledné době s ohledem na nepříznivý vývoj v eurozóně.

Nicméně pokud se ohlédneme do minulosti a zhodnotíme zavádění a fungování jednotné evropské měny, byl proces opouštění národních měn a současně odevzdání národní měnové politiky do rukou Evropské centrální banky současnými členskými státy eurozóny zvládnut v podstatě bez větších komplikací. Je však nutné zmínit, že původně načrtnutý koncept hospodářské a měnové unie byl v průběhu implementace modifikován a užší hospodářské svázání ekonomik s rozdílným národním hospodářstvím s sebou nese nezanedbatelná rizika, která se v krizových obdobích mohou negativně projevit ve fungování celého seskupení. Z tohoto důvodu se dá očekávat přísnější posuzování nových adeptů na členství v eurozóně, a to zejména pokud jde o plnění ekonomických kritérií.

Aby však mohl jakýkoliv členský stát Evropské unie uvažovat o členství a plně se zapojit do eurozóny a zavést euro jako své zákonné platidlo, musí kromě splnění ekonomických kritérií mít i adekvátní právní rámec, resp. zajistit slučitelnost vnitrostátních právních předpisů, včetně statutu jeho centrální banky s požadavky evropského práva. Česká republika, jako jeden z adeptů na zavedení evropské měny, učinila v reakci na neustálé výtky ze strany Evropské komise a Evropské centrální banky pokus sladit právní úpravu České národní banky, která je jedním ze základních právních kritérií pro zavedení eura. Zbrusu nový zákon o České národní bance odstraňoval kritizované nedostatky a zařazoval centrální banku mezi instituce fungující v rámci eurozóny. Vzhledem k dosud nestanovenému datu přijetí eura, by tato nová úprava existovala vedle stávající právní úpravy ČNB, což vedle tvrzené potřeby

novelizovat cíl ČNB stanovený v Ústavě České republiky znamenalo ve svém důsledku nepřijetí navrhované úpravy. Nicméně možným řešením by mohla být „pouhá“ novelizace kritizovaných ustanovení stávajícího zákona o ČNB, místo přijetí nové úpravy fungování ČNB.

Druhou velkou řešenou oblastí jsou jednotlivé právní předpisy, které vycházejí z existence národní měny a dalších veličin. Mezi klíčové normy patřící do této skupiny bezesporu patří tzv. obecný zákon upravující hlavní aspekty zavedení jednotné evropské měny. Tento zákon by měl obsahovat základní aspekty týkající zavedení eura, zejména definovat způsob zavedení eura (nejvhodnější se jeví dle mého názoru tzv. velký třesk), dále zopakovat principy, které v této souvislosti zavádějí nařízení ES/EU týkající zavedení jednotné evropské měny – princip kontinuity právních vztahů, neutrality, nepoškození občana a zejména spotřebitele.

Mezi další důležité oblasti, které by měl tento speciální zákon obsahovat, lze zařadit pravidla přepočtu národní měny na euro či pravidla pro zaokrouhlování a zarovnání přepočtených částek. Dále sem lze zařadit pravidla pro duální zobrazování cen či problematika duálního oběhu eura a koruny a s tím související výměna oběživa a pravidla pro stahování národní měny. Samozřejmě neoddělitelnou součástí tohoto zákona musí být stanovení kontrolních a sankčních mechanismů k dodržování stanovených pravidel.

Třetí velkou skupinou právních předpisů, která bude představovat zřejmě nejnáročnější část celého procesu, představují současné normy, které pracují s českou korunou, případně s jinými hodnotami, které zavedením jednotné evropské měny přestanou existovat jako např. diskontní sazba vyhlášená ČNB. V tomto případě se jako nejvhodnější řešení jeví provedení novelizace vybraných zákonů spočívající v převedení korunových částek na eurové z důvodu zachování principu právní jistoty. Zbylé právní normy obsahující odkazy na českou měnu by se ponechaly v současném stavu s tím, že jejich změna by se udála u příležitosti jiných novelizací. Do té doby by se vycházelo z ustanovení čl. 14 nařízení Rady (ES) č. 974/98, podle kterého se jakékoliv odkazy na národní měnu považují za odkazy eurové přepočtené podle stanovených koeficientů, byť toto dočasné řešení není vyhovující, nicméně komplexní novelizace všech právních předpisů není v nějakém krátkém časovém horizontu

uskutečnitelná. Výše zmíněný přístup je sice v rozporu s principem právní jistoty, avšak reálné podmínky neumožňují zvolit jiný přístup. Jako příklady zákonů, u kterých by bylo žádoucí provést novelizaci původních částek na nové, lze označit zákon o přestupcích, či zákon o správních poplatcích.

Odlišně je třeba postupovat u zákonů, jejichž odkazy na korunové částky mají svůj původ v evropské legislativě. V tomto případě by se mělo jít cestou přímé aplikace eurových částek ve smyslu rovného zacházení, byť bude porušen princip finanční neutrality.

V neposlední řadě bude nutné vyřešit problematiku přepočtu jmenovitých hodnot akcií či podílových listů, u kterých se jako nejvhodnější varianta jeví přepočet na vyšší počet desetinných míst, který bude záležet na uvážení dotčených subjektů. Zvýšená pozornost při přechodu na jednotnou evropskou měnu musí být věnována spotřebitelům, jejichž ochrana a informovanost by měla být prioritou. Tyto požadavky jsou naplňovány například povinností duálního zobrazování či striktně určenými pravidly ochrany spotřebitele proti neodůvodněnému zvyšování cen.

Jak vyplývá z předcházejících řádků, je proces zavedení jednotné evropské měny celospolečenskou záležitostí, která zasáhne všechny sektory a subjekty v České republice. Z tohoto důvodu je nutné mít dobře připraveno a nastaveno právní prostředí, které bude jednoznačně vymezovat mantinely, ve kterých bude umožněno se pohybovat. Vzhledem k tomu, že zatím definitivní termín přijetí eura v České republice nebyl stanoven, mohou se tyto úvahy zdát zatím předčasné, avšak vzhledem k náročnosti a zdlouhavosti procesu přizpůsobování národního právního prostředí, je žádoucí všechny případné aspekty promýšlet a následně implementovat s dostatečným časovým předstihem, aby Česká republika vstupovala do eurozóny připravena nejen po stránce ekonomické, ale také po stránce legislativní. Nicméně naše republika má určitou výhodu v tom, že můžeme využít zkušeností a poučit se z poznatků členských zemí, které už jednotnou evropskou měnu zavedly.

Seznam zkratek

ČNB	Česká národní banka
ECB	Evropská centrální banka
ECU	European Currency Unit (Evropská měnová jednotka)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EMI	Evropský měnový institut
EMS	Evropský měnový systém
ERM	Exchange rate mechanism (mechanismus směnných kurzů)
ES	Evropské společenství
ESCB	Evropský systém centrálních bank
EU	Evropská unie
HMU	Hospodářská a měnová unie
NKS	Národní koordinační skupina pro zavedení eura v České republice
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Zákon o ČNB	zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o NKÚ	zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

Bakeš, M., Karfíková, M., Kotáb, P., Marková, H. a kol. *Finanční právo*. 5. upravené vydání. Praha : C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-801-6.

Barbour, P. *The European Union Handbook*. London : Fitzroy Dearborn Publishers, 1996. ISBN 1-884964-28-1.

Dinan, D. *Encyclopedia of the European Union*. London : Lynne Rienner Publishers, 1998. ISBN 0-333-712625.

Durčáková, J., Mandel, M. *Mezinárodní finance*. Praha : Management Press, 2000. ISBN 80-7261-017-1.

Fiala, P., Pitrová, M. *Evropská unie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-015-2.

Holub, A. a kol. *Česká republika na cestě do Evropské unie (se zaměřením na mezinárodní podmínky)*. Praha : VŠE, 2003. ISBN 80-8641-943-6.

Kubišta, V. a kol. *Mezinárodní ekonomické vztahy*. Praha : HZ Editio s.r.o., 1999. ISBN 8086009-29-7.

Lisabonská smlouva (Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. II. přepracované a doplněné vydání. Praha : Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-7440-017-9.

Mandel, M., Tomšík, V. *Monetární ekonomie v malé otevřené ekonomice*. Praha : Management Press, 2003. ISBN 80-7261-094-5.

Musílek, P. *Trhy cenných papírů*. Praha : Ekopress, s.r.o., 2002. ISBN 80-86119-55-6.

Pichová, B., Lukáš, Z., Hradová, M. *Česká republika a Evropská unie*. Praha : VŠE, 2002. ISBN: 80-245-0452-9.

Richter, T. *Insolvenční právo*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-329-4.

Schrötter, H. J. *Aktuální slovník Evropské unie*. Praha : Nakladatelství Brána, 2003. ISBN 80-7243-167-6.

Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. *Evropské právo*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

Týč, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha : Linde, 2001. ISBN 80-7201-296-7.

Urban, L. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha : Linde, 2002. ISBN 80-7201-330-0.

Internetové zdroje:

<http://ec.europa.eu> (Evropská komise)

<http://europa.eu> (Evropská unie)

<http://eur-lex.europa.eu> (Právní předpisy Evropské unie)

www.cnb.cz (Česká národní banka)

www.czso.cz (Český statistický úřad)

www.ecb.int (Evropská centrální banka)

www.evropska-unie.cz (Zastoupení Evropské komise v České republice)

www.mfcr.cz (Ministerstvo financí České republiky)

www.nbs.sk (Národná banka Slovenska)

www.psp.cz (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky)

www.vlada.cz (Vláda České republiky)

www.zavedenieura.cz (Národní koordinační skupina pro zavedení eura v České republice)

www.zbierka.sk (Elektronická zbierka zákonov SR)

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Výše přepočítacích kurzů jednotlivých národních měn na euro

Příloha č. 2 – Přehled (ne)plnění konvergenčních kritérií původními státy eurozóny

Příloha č. 3 – Metody přepočtu základního kapitálu využité při přechodu na euro

Příloha č. 1 – Výše přepočítacích kurzů jednotlivých národních měn na euro

Členský stát	Přepočítací kurz (1 EUR) =
Belgie*	40,3399 BEF
Estonsko	15,6466 EEK
Finsko*	5,94573 FIM
Francie*	6,55957 FRF
Irsko*	0,787564 IEP
Itálie*	1936,27 ITL
Kypr	0,585274 CYP
Lucembursko*	40,3399 LUF
Malta	0,429300 MTL
Německo*	1,95583 DEM
Nizozemí*	2,20371 NLG
Portugalsko*	200,482 PTE
Rakousko*	13,7603 ATS
Řecko*	340,750 GRD
Slovensko	30,1260 SKK
Slovinsko	239,64 SIT
Španělsko*	166,386 ESP

* původní členské státy eurozóny

Zdroj: Nařízení Rady (ES) č. 2866/98 o přepočítacích koeficientech mezi eurem a měnami členských států přijímajících euro

Příloha č. 2 – Přehled (ne)plnění konvergenčních kritérií původními státy eurozóny

	Rozpočtové hospodaření v % HDP (1997)	Veřejný dluh v % HDP (1997)	Roční míra inflace v % (01/98)	Dlouhodobá úrok.sazba v % (01/98)	Stabilita kurzu (03/98)
Kritérium	-3,0	60,0	2,7	7,8	2letá účast v ERM II
Belgie	-2,1	122,2	1,4	5,7	ano
Dánsko	0,7	65,1	1,9	6,2	ano
Finsko	-0,9	55,8	1,3	5,9	od 10/96
Francie	-3,0	58,0	1,2	5,5	ano
Irsko	0,9	66,3	1,2	5,5	ano
Itálie	-2,7	121,6	1,8	6,7	od 11/96
Lucembursko	1,7	6,7	1,4	5,6	ano
Německo	-2,7	61,3	1,4	5,6	ano
Nizozemí	-1,4	72,1	1,8	5,5	ano
Portugalsko	-2,5	62,0	1,8	6,2	ano
Rakousko	-2,5	66,1	1,1	5,6	ano
Řecko	-4,0	108,7	5,2	9,8	od 03/98
Španělsko	-2,6	68,8	1,8	6,3	ano
Švédsko	-0,8	76,6	1,9	6,5	ne
V.Británie	-1,9	53,4	1,8	7,0	ne
Průměr EU	-2,4	72,1	1,6	6,1	-

Zdroj: Fiala, P., Pitrová, M. *Evropská unie*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 523.

Příloha č. 3 – Metody přepočtu základního kapitálu využité při přechodu na euro

Členský stát	TOP-DOWN	BOTTOM-UP	NO PAR VALUE
Belgie		X	X ¹
Kypr		X	
Estonsko	X ²	X ²	X
Finsko	X		X
Francie	X ³	X ³	
Řecko		X	
Nizozemí		X	
Irsko	X		
Litva		X	
Lotyšsko		X	
Lucembursko		X	X ¹
Malta		X	X ⁴
Německo		X	X
Rakousko		X	X
Slovinsko	X (jen s.r.o.)	X (jen a.s.)	
Španělsko		X	

¹⁾ akcie bez jmenovité hodnoty povoleny i před přijetím eura

²⁾ výběr je ponechaný na společnosti

³⁾ od 1.1. – 31.12.2001 výběr ponechaný na společnosti, od 1.1.2002 automatická redenominace s využitím metody top-down

⁴⁾ pouze společnosti s variabilním základním jměním

Zdroj: Pracovní skupina NKS pro finanční sektor. *Příprava finančního sektoru na zavedení eura*. Praha, 2009 [cit. 2010-07-07]. s. 49. Dostupné z WWW: <www.zavedenieura.cz>.

Shrnutí

Česká republika, jakožto členský stát Evropské unie je zavázána přijmout jednotnou evropskou měnu v nejbližším možném termínu. S tímto závazkem je spjata množství úkolů, které musí předcházet samotnému přijetí eura. Mezi tyto hlavní úkoly patří splnění konvergenčních kritérií a kritérií právních.

Cílem mé diplomové práce je definovat hlavní aspekty související s přizpůsobováním českého právního prostředí požadavkům evropského práva, které musí předcházet zavedení eura a připravit tak vhodné prostředí pro jeho bezproblémové fungování. Práce se skládá z pěti kapitol, přičemž každá z nich rozebírá rozdílné aspekty zavedení jednotné evropské měny.

První kapitola je úvodní a nastiňuje hlavní problematické okruhy, kterými se ve své práci zabývám. Druhá kapitola přináší obecné aspekty zavedení jednotné evropské měny, zejména přibližuje ve zkratce historii vzniku hospodářské a měnové unie, dále definuje právní a ekonomické podmínky nutné pro přijetí eura. Na závěr této kapitoly je zařazeno stručné zhodnocení fungování tohoto unikátního konceptu. Třetí kapitola se v úvodu zaměřuje na vyhodnocení plnění právních a ekonomických kritérií ve vztahu k České republice. Dále se soustřeďuje na změny v národním právním řádu, které budou muset být provedeny v souvislosti s přijetím jednotné evropské měny. V této kapitole je mj. přiblížen i přístup Slovenska k zavedení jednotné evropské měny jako určitý vzor pro naši přípravu. Ve čtvrté kapitole jsou nastíněny některé změny ve vybraných sektorech související se zavedením jednotné evropské měny. A konečně pátá kapitola uzavírá moji diplomovou práci. Obsahuje především shrnutí závěrů z předcházejících kapitol a vyhodnocení nejvhodnějšího přístupu k zavedení jednotné evropské měny v České republice.

Abstract

Legal aspects of the single European currency adoption in the Czech Republic

The Czech Republic as a member state of the European Union is obliged to adopt the single European currency as soon as possible. This commitment is connected with plenty of tasks that have to precede the euro adoption. The fulfilment of convergence and legal criteria belongs to main assignments.

The purpose of my thesis is to define the main aspects connected with the adaptation process of the Czech legal environment according to demands of the European law that have to precede the euro introduction and prepare a suitable environment for its troublefree functioning. The thesis consists of five chapters, each of them dealing with different aspects of the single European currency adoption.

First chapter is introductory and outlines the main questionable issues that I deal with in my thesis. Second chapter brings general aspects of the single European currency introduction, especially explains briefly a history of the constitution of the economic and monetary union, further specifies legal and economic conditions necessary for euro adoption. A brief appraisal of the functioning of this unique concept is included at the end of this chapter. Third chapter focuses at the beginning on evaluation of fulfilment of legal and economic criteria in the Czech Republic. Furthermore this chapter concentrates on changes in the national legal system that have to be accomplished in connection with the single European currency adoption. In this chapter is i.a. outlined the Slovak approach to the single European currency adoption as a certain example for our consideration. Chapter four attempts to define some changes in selected sectors related to the euro adoption. And finally fifth chapter concludes my thesis. It encompasses mainly a summary of findings from previous chapters and determination of the most suitable approach regarding the single European currency adoption in the Czech Republic.

Klíčová slova/Keywords

Euro, zavedení jednotné evropské měny, Česká národní banka, Evropská centrální banka;

Euro, single European currency adoption, Czech national bank, European central bank;